

banka ve EKONOMİK yorumlar

AYLIK DERGİ

MAYIS 1983 • YIL : 20 • SAYI : 5

FİYATI : 130 LİRA

Okurlara Mektup / 3

Bankalar Kanunu Değişikliği
Üzerine Bazı Düşünceler / 5

Necdet Durakbaşa

Ekonomik Göstergeler / 10

EKONOMİK YORUMLAR / 11

Dr. Öztin Akgüç

Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu

A. Aydın DüNDAR

Selâhattin Özmen

Prof. Dr. DüNDAR Sağlam

Ticaret Bankacılığı / 37

Mehmet Topçu

Sermaye Piyasası / 43

Doç. Dr. Şeref Türen

Sermaye Piyasasındaki
Gelişmeler (1967 - 1981) / 49

Dr. Meral Tecer

Ayın Ekonomik Olayları / 59

Doç. Dr. Yıldırım Kılış

Yeni Yayınlar / 65

Necdet Durakbaşa

Ekonomik Yorumlar :
Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin
yeniden düzenlenmesi çalışmaları
larının değerlendirilmesi

Yatırımınız, Şantiyeniz Ortadoğu'da ise, **ORTADOĞU'da** Olmalısınız!

Ortadoğu ülkelerinde bir yatırım,
bir ihale için gereken teminat mektubunun
gecikmemesi, kabul edilmesi nelere bağlı?..
İhalenin alınması, yatırımın gerçekleşmesi
nelere bağlı?..

Bu ülkelere özgü yasaların,
bürokratik işleyişin bilinmesine.
İlişkilerdeki güvene.
Bölgedeki saygınlığa...

Ortadoğu Bankası,
yaptığı önemli atılımla;
özellikle Ortadoğu ülkelerinde uzman ve
etkin bir banka oldu.

Ortadoğu'nun bilgisi, kazandığı güven ve
saygınlık, **Ortadoğu'nun** teminat mektupları
birçok yatırımın sonuçlanmasını sağladı.

Siz de **Ortadoğu'nun** teminat mektuplarından,
bu ülkelerdeki etkinliğinden yararlanın.

Ortadoğu'da çalışacaksınız,
Ortadoğu'da olun.

Başarılı müteahhitler arasına katılın.

ORTADOĞU BANKASI

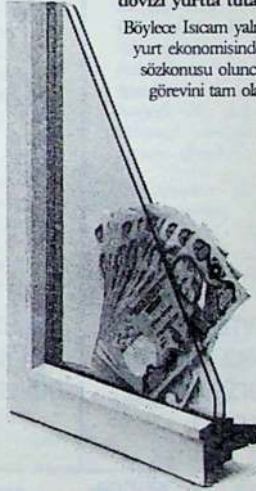

pencerenizdeki tasarruf hesabı

Para biriktirmek iyi şeydir.
Ama para yalnız üstüste konularak biriktirilmez.
Isıcamlı da insanın para biriktirmesini sağlar.
Isıyı odada tutar.
Dengeli bir yakıt harcaması sağlar.
Isıcamlı evde oturan kişi bilir ki
yakuta verdiği para
harcadığı ısının tam karşılığıdır.
Isıcamlı tasarrufun ta kendisidir.
Ne yakıt boşa gider, ne de para.

Bu arada boşa gitmeyen birşey daha vardır.
Ülke ekonomisinin petrol gereksinmesi için
yurt dışına ödenen dövizler.
En küçük evden başlayarak en büyük binaya kadar
**Isıcamlı donanılan yapılar ısıyı odada,
dövizini yurtda tutarlar.**

Böylece Isıcamlı yalnız evlerdeki tasarruf değil,
yurt ekonomisindeki tasarruf da
sözkonusu olunca
görevini tam olarak yapar.

ISICAM SİSTEMİ NEDİR?

Isıcamlı cam plâkının araya bir metal çita konularak
süzdürmez özeti a'ası'la dolgu ile bağlanmasından meydana gelir.
Metal çita camın içi hava boşluğunun devamlı kuru
kalması için dışı nem emici bir maddeyle doludur.
İçerde katan kuru hava boşluğu ısıcamın yalıtımını sağlar.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beylem Han, Şişli - İstanbul Tel: 146 1130 (8 Hat)

Cam Pazarlama A.Ş. Türkiye Şişli Cami Fabrikaları A.Ş. nin bir kuruluştur.

Günü gelince!

Tasarrufun amacı;
zamanlı/zamansız giderleri
zorlanmadan karşılamaktır.

Tasarrufun amacı;
elinin altında bir kaynak
bulundurmak... günü gelince
yararlanmaktır.

593 şubesiyle
Yapı Kredi, tasarrufları

gününde verimlendiren
zengin bir kaynak,
güvenilir bir dayanaktır.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

"hizmette sınır yoktur"

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

OKURLARA
MEKTUP

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına
İmtiyaz Sahibi: Kemal Kurdaş • **Yazı**
İşleri Müdürü: Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Danışma Kurulu: Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun • Dr. Aydemir Aşkın • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal • Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Büleend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın Dünder • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Dr. Halûk Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoğlu • Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılış • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Doç. Dr. Orhan Margil • Ziya Nedioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özasan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroy • Prof. Dr. Dünder Sağlam • Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer • Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalın • Doç. Dr. Ahmet Yüksel •

Basım-Yayım Danışmanı: M. Tarık Yaşa

Sevgili Okurlarımız,

Bu sayının «*Ekonomik Yorumlar*»ında, güncel konulardan biri olan «*Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin Yeniden Düzenlenmesi*» ile ilgili çalışmalar değerlendirilmektedir. Öteden beri söylendiği gibi, Türk ekonomisi KİT'lere rağmen KİT'lerle beraber olmak zorundadır. Amaç, KİT'lerin iyileştirilmeleri ve ekonomiye daha fazla katkıda bulunacak hale getirilmeleridir. Ankara'da yürütüldüğü bilinen çalışmaların hedefi de bu amacı gerçekleştirmektir. «*Açık Oturum*»a katılan konuşmacılarımız, bu kez konuyu değişik bir yönden işleyerek; öneri paketinde yer alan başlıca ilkeler, KİT'lere ilişkin yeniden düzenleme çalışmalarının tarihi gelişimi, öngörülen önlemlerin sorunları çözmeye yeterli olup olmadıkları üzerinde durmakta; KİT sorununu halletmek için daha ne gibi önlemler alınabileceği ve önerilerde bulunulabileceğini tartışmaktadırlar.

Öte yandan Dergi'de ağırlık verilen diğer konular, «*bankacılık*» ve «*sermaye piyasası*»dır. «*Bankalar Kanunu Değişikliği Üzerine Bazı Düşünceler*» ve «*Ticaret Bankacılığı*» iki ayrı yazının başlığını oluşturmaktadır. «*Tahvil Piyasasındaki Gelişmeler*» adlı inceleme ise «*Sermaye Piyasası*» bölümünü tamamlamaktadır. Dergi'deki diğer yazıların da, her zaman olduğu gibi, ilginizi çekeceğini ümit ediyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

MAYIS 1983

YIL : 20

SAYI : 5

130 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak, No. 17, Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul • **TELEFON:** 26 34 11
• **YAZIŞMA:** P.K. 769; Karaköy - İstanbul • **AÇIKLAMA:** Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • **YILLIK ABONE:** 1.560.- TL; Öğrencilere 780.- TL
• **İLAN FİYATLARI:** Arka kapak 25.000.- TL, Ön kapak içi 17.500.- TL, Arka kapak içi 15.000.- TL, Tam sayfa 12.000.- TL, Yarım sayfa 7.000.- TL, Çeyrek sayfa 4.000.- TL, Renk farkı 5.000.- TL • **BASKI:** Met/Er Matbaası, Telefon: 28 28 90 • **Tarihi:** 6 Mayıs 1983.

ELEKTRONİK POSTALAMA

- ADRES YAZMA
- KATLAMA
- YERLEŞTİRME-DÜZENLEME
- ETİKET YAPIŞTIRMA
- POSTALAMA HİZMETLERİ
- BİLGİSAYAR MEKTUPLARI
- BİLGİ KAYIT VE KONTROLÜ
- İŞLETME VE ORGANİZASYON LİSTELERİ
- ÜYELİK, ABONE KAYIT VE YÖNETİM HİZMETLERİ
- İHRACATÇILARA YURTDIŞI ALICI ADRESLERİ

BİLGİSAYARLARLA
KOMPLE ADRESLEME
VE POSTALAMA
HİZMETLERİ

A-Kendi portföyündeki özel adreslere adres yazdırmak isteyen müesseseler

B-Merkezimiz BİLGİ BANKASINDA mevcut yurtdışı ve yurtiçi yüzbinlerce adres içinden ilgilendikleri iş kolları itibarıyla adres satın almak isteyen

- İmalatçı, İhracatçı, İthalatçı, Pazarlamacı kuruluşlar
- Dernek, Oda, Kulüp ve Sendikalar
- Gazete ve Dergiler
- Market ve Mağazalar
- Reklam Firmaları
- Turizm Seyahat Şirketleri ve Oteller
- Araştırma kuruluşları
- Fuar, Defile, Toplantı düzenleyen kuruluşlar
- Abone, Bayi, Üye, Ortak, Hissedar, Müşteri yazışmaları olan kuruluşlar
- VB.

ELEKTRONİK ADRESLEME VE POSTALAMA
HİZMETLERİMİZDEN YARARLANABİLİRLER.

bil-merk

Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Palas Apt. 77/9 Ayaspaşa - İstanbul

Tel. 43 57 76 - 43 57 77

BANKALAR KANUNU DEĞİŞİKLİĞİ ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER

NECDET DURAKBAŞA

BANKALAR Kanununu değiştirecek Kanun Hükmünde Kararnenin hazırlıkları son aşamasına gelmiş bulunuyor. Belki bu yazı yayınlanana kadar Kararname Bakanlar Kurulundan çıkmış ya da hiç değilsē görüşölmeye başlanmış olur.

1958 yılında çıkan 7129 sayılı Bankalar Kanunu çeşitli zamanlarda yapılan değışikliklerle dil ve tertip bakımından bütünlüğünü kaybettiği gibi geçen zamanda gelişen ekonominin isteklerini karşılayamaz duruma gelmiş idi. Bu bakımdan hemen herkes yeni bir düzenlemeye gereksinme olduğunu kabul ediyordu. Ne var ki iş değışiklikleri belirlemeye gelince, çok farklı görüşler ortaya çıktı.

Ben bu yazımda yasada öngörülen değışikliklerin ayrıntıları üzerinde duracak değilim. Fakat daha çok neden bu kadar farklı görüşler olduğuna ve düzenlemedeki yöntem sorunlarına değinmek istiyorum.

Tartışmasız olarak kabul edilen bazı hususlar var :

— Bankalar halkın kaynaklarını kullanarak iş yapan kuruluşlar olduklarına göre toplumun (kamunun) bu işletmeler üzerinde söz hakkı olacağı kuşkusuzdur. Kaldı ki, Bankaların ülkenin Para - Kredi politikasının şe-

killenmesinde önemli bir yeri vardır. Ve bu özellikleri nedeni ile de kamunun müdahalesine açıktırlar.

— Kamunun Bankalar üzerindeki müdahaleleri para - kredi politikası önlemlerinden (kanuni karşılıkların saptanması, yedek akçelerin - ve bazı ülkelerde karşılıkların bir kısmının - Hazine tahvillerine yatırılması, bazı ülkelerde faiz oranlarının saptanması ya da bazı kesimlere özendirici faiz oranları uygulanması, kredilerdeki kısıtlamaların özendirilen kesimler için daha rahat tutulması gibi...), işletme düzeyindeki müdahalelere kadar uzanmaktadır. İşletme düzeyindeki müdahaleler çok çeşitlidir. Kuruluş, normal çalışma, tasfiye aşamalarında çok değışik ölçülerde olabilmektedir. Bankaların sağlıklı faaliyet göstermeleri borç alan - borç veren ve banka hizmetlerinden yararlanan çok sayıda kişiyi ilgilendirdiğinden banka işletmelerinin sağlamlığı üzerinde önemle durulmakta; yöneticilerin, sahiplerin güvenilirlikleri ve diğer niteliklerine önem verilmekle birlikte, aktif ve pasif kalemleri ilgilendiren çok çeşitli rasyolar, kısıtlamalar getirilmektedir. (Asgari sermaye tutarları, mevduat kabul ve kredilemeye ilişkin sınırlamalar, likidite rasyoları gibi.)

Şu sıralarda ortaya çıkan farklı görüşler daha çok müdahalenin dozu ve biraz da felsefesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

Sorunu açıklığa kavuşturabilmek için Bankalar Kanununda değişiklik gerekçeleri üzerinde durmak gereklidir. Gerçekten, Bankalar Kanunu'nun,

A) Şekli yönden,

Dil ve anlatım birliği kurmak, sistematik bir düzenleme sağlamak,

B) İçerik yönünden,

- 1) Banka sahipliğini yaymak,
- 2) Banka kredilerini yaymak,
- 3) Bankalar üzerinde denetimi artırmak ve daha etkin kılmak,
- 4) Bankaların güvenilirliğini ve sağlamlığını artırmak,

amaçlarıyla değiştirilmek istendiği ileri sürülmektedir.

İçerik yönünden ileri sürülen gerekçelere,

1) Bankaların iyi işleminin mülkiyetten çok yönetim ve denetim ile ilgili olduğu,

2) Banka kredilerinde aşırı ölçülere varacak yaygınlaştırmanın büyük işletmeleri görece olarak olumsuz etkileyeceği ve bu nedenle ekonomik gelişmeyi de yavaşlatacağı,

3) Bankalar üzerindeki denetimin sıkılaştırılması ve daha etkin kılınmasının kanun değişikliğinden çok Maliye Bakanlığının tutumuna bağlı bir uygulama işi olduğu,

4) Bankaların güvenilirliği ve sağlamlığının işletme düzeyinde sağlanmasına çalışılması uygun olsa da, bunun, daha çok ülke ekonomisinin sağlamlığına bağlı olduğu, öne sürülerek karşı çıkmaktadır.

Karşı görüşlerde önemli ağırlık olduğunda şüphe yoktur. Anlaşıldığına göre, sonuçta bu bir dengeleme ve doz sorunudur.

Maliyenin hazırladığı tasarıda bu doz büyük ölçüde kaçırılmış; aşırı müdahale hevesi tasarıya hâkim olmuş görünmektedir. Banka yönetim kurullarında çalışanları başka işle uğraştırmaktan alıkoyan madde, bir bankanın iflasından «o bankayı yönetim ve denetimi altında bulunduran ortaklar ile, yönetim kurulu başkanı ve üyelerini, genel müdür ve genel müdür yardımcılarını sorumlu tutarak...» onların da iflaslarına karar verilebileceğini ileri süren madde, ilişkili gerçek kişilerin tarafına eş ve reşit olmayan çocuklardan başka reşit olan çocuklar ile ana, baba, kardeş, torun ve eşlerin aynı derecedeki akrabalarını da katan hüküm, banka müfettişlerini yönetim kuruluna bağlayan hüküm, bir firmaya verilebilecek kredileri bankanın özvarlığı dışında bir de o firmanın özvarlığı ile kısıtlayan hüküm bu yaklaşımın sadece bazı örnekleridir.

Yine vurgulamak gerekir ki en sağlam bankalar dahi, eğer ekonomi iyiye gitmiyorsa, bir başka deyişle, eğer piyasada konjonktürel bir bunalım varsa, hangi yolları gözetmeniz, hangi etkin denetim yollarını uygularsanız, farketmeyecek ve zor duruma düşmekten kurtulamayacaklardır.

Öte yandan, bankacılık sistemini şekillendiren Bankalar Kanununda ekonomik sorunlara bakış açısı da etki yapmaktadır. Örneğin, faiz oranlarına hükümet müdahale edecek midir? Nasıl ve ne ölçüde müdahale edecektir?

Faiz hakkında ülkemizde görüşler henüz tam bir birliğe ve açıklığa

kavuşmamıştır. Yurdumuzda faiz oranlarına müdahale aynen Türk Parasının (ya da Türk Parası ile ifade edilen döviz kurlarının) değerine müdahale gibi 24.Ocak.1980 kararlarına kadar gayet doğal sayılmıştır. Oysa, nasıl Türk Parasına sürekli müdahale onun değerini korumak yerine kaybetmesi yönünde etki yapmış ve yapıyor ise, bunun gibi, faizin oluşmasına müdahale de faiz oranlarının yükselmesine, kredi sunu ve isteminin (arz ve talebinin) ekonominin isteklerine göre ayarlanamamasına, sonuç olarak bu değerli araçtan yararlanmak şöyle dursun, ekonomik gelişmeyi engelleyen sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

Ne var ki, bu husus henüz tam anlamı ile ne ekonomik kararları alma durumunda olan yöneticiler, ne iş alemi, hatta ne de bankacılar tarafından anlaşılmiş görünmemektedir. Ancak, halk, Bankalara borç veren olarak bu müdahalelerin kendisinden birşeyler alıp götürdüğünü, hakkının başkalarına (bankalara ve iş alemine) aktarıldığını anlamıştır.

Kısıtlı bir faiz serbestliği bile ekonomimizde ne büyük değişiklikler yapmıştır? Gerçek anlamda serbest bir piyasa ekonomisi kurulsun ve kararlar o yönde alınsa Türkiye'nin potansiyeli kimbilir daha neler yaratabilecektir?

Faiz oranlarını piyasanın oluşturacağı bir sistemde, ağır ekonomik bunalım devreleri dışında, bankaların zarar etme olasılığı çok azalacak, hele de sağlıksız bankaların yaşamlarını sürdürmeleri olanaksız olacaktır. Bankacılık büyük ölçüde para-kredi komisyonculuğu olduğuna göre, böyle bir sistemde bankaların zarar etme olasılığının azalması doğaldır.

Gerçekten de, fon maliyeti belli olduktan sonra, onu kaçta verebileceğini hesaplamak hiç de güç olmasa gerekir. Böyle bir model, bankacılığa iş verimini de artıracak; bankaları bu konuda önlem almağa ve birbirleriyle rekâbet etmeğe zorlayacaktır. Böyle bir sistem, yatırımcıya, geleceğe dönük yabancı kaynak maliyetini tam olarak saptamak olanağı verecek ve bu bakımdan yatırımları özendirilecektir.

Bu günkü düzende ise, bir yatırımcı için dış kaynak maliyetini hesaplamak ve ona güvenmek olanak dışıdır.

Böyle bir modelde bir bankada sağlıksız gidiş hiç gecikmeden belirgin şekilde görülebilir ve banka ortak ve yöneticileri olsun, kamu yetkilileri olsun, birleşmeden tasfiyeye kadar giden bir dizi önlemi topluma henüz zarar gelmeden alma olanağı bulabilirler.

Görüldüğü gibi sorunlar hayli karışıktır ve bazı konularda temel politika kararlarını gerektirmektedir.

Bankalar Kanununda öngörülen değişikliklerin Bakanlar Kurulunda ince bir süzgeçten geçirilerek bu sorunların çözümüne katkıda bulunmasını dileyelim.

◆ Benim için haklı veya haksız olmamdan çok, haklı olup olmadığımı bilmem önemlidir.

Samuel Butler

◆ Büyük başarıların sahipleri, küçük işleri titizlikle yapabilmeye sabrını gösteren kişilerdir.

Schiller

Çağdaş Banka Süper Sistem

Garanti Bankası
çağdaş Bankacılığı
Türkiye 'de
Süper Sistemle
uygulayan
tek Bankadır

Garanti Bankası
ile çalışın,
Süper Sistemin
sürat ve kolaylığından
yararlanın.

selin[®]

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

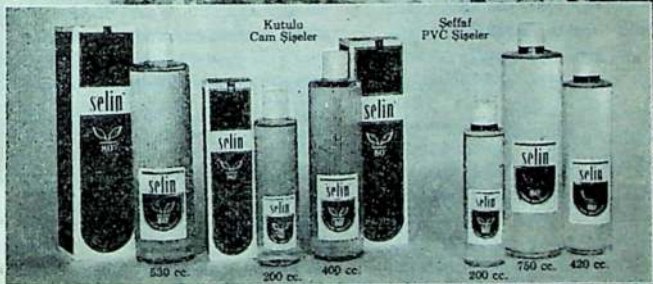
Bir yaşantı düsleyin... Serinlik ormanında...

Kokular pınarında...

Doğanın kaynagında.

Selin'in her damlasında

bir doğa parçası gizlidir.

ekonomik göstergeler

	1980	1981	1982	1983	
				Ocak	Şubat
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1161.4	1101.2	921.9	1103.6	1010.3
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	278.6	386.4	542.7	485.8	481.9
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	655.2	920.3	910.5	836.9	872.6
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	188.7	261.9	266.2	249.1	266.1
BANKALAR (milyar TL.)					
Toplam Mevduat	813.8	1648.1	2593.7		
Ticari	237.0	469.8	660.0		
Tasarruf	383.1	901.2	1501.2		
Vadesiz Tasarruf	196.5	223.5	273.6		
Vadeli Tasarruf	186.6	677.6	1227.7		
Resmi	84.1	157.4	220.1		
Bankalar	56.9	111.8	207.0		
Diğer Mevduat	2.7	8.0	5.4		
Toplam Krediler	804.0	1391.9	1226.3		
Tarım	194.8	340.2	324.1		
Kalkınma Bankaları	42.6	63.5	90.6		
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	37.2	63.3	91.7		
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	15.2	19.7	34.8		
Denizcilik	3.8	15.4	33.3		
Ticari, Sınai, Sair	508.1	880.4	1291.0		
İller Bankası	7.2	9.5	10.7		
PARA ARZI (milyar TL.)	676.1	872.8	1373.5	1194.6	1238.8
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi	3071.4	3858.8	4816.5	5007.0	5088.6
Gıda Maddeleri ve Yemler	2768.3	3395.9	4030.6	4273.4	4352.2
Sanayi Hammaddesi ve Yarı Mamul	3576.6	4630.4	6126.3	6231.3	6316.0
İstanbul Geçinme İndeksi	3339.5	4294.5	5557.3	5797.5	5868.7
Ankara Geçinme İndeksi	2799.3	3523.2	4557.0	4691.1	4856.5
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	7909.4	8933.4	8734.4	731.0	1444.8
Dışsatım	2910.1	4702.9	5746.0	478.1	881.6
İşçi Dövizleri	2071.0	2489.6	2186.7	121.5	

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmelidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU
- A. Aydın DÜNDAR
- Selâhattin ÖZMEN
- Prof. Dr. Dündar SAĞLAM

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin yeniden düzenlenmesi ile ilgili çalışmaların değerlendirilmesi...

AKGÜÇ — Toplantıya hoş geldiniz. Bugünkü toplantımızda KİT'lerle ilgili olarak hazırlanan yeniden düzenleme önerilerini basına yansıdığı kadarı ile tartışacağız. Bu toplantımızda dilerseniz şöyle bir sıra izleyelim : (1) Öneri pakedinde yer alan başlıca ilkeler nelerdir? (2) KİT'lerle ilgili yeniden düzenleme çalışmaları nasıl bir tarihi gelişim gösterdi? (3) Öngörülen önlemler, sorunu çözmek için yeterli mi? (4) KİT sorununun çözümü için ne gibi önlemler alınmalıdır, ne gibi öneriler getirilebilir? Son olarak da bu konuyu tartışalım.

Basına yansıdığı kadarı ile kamu idaresinin yeniden reorganizasyonu çerçevesinde KİT'lerin yeniden düzenlenmesine ilişkin olarak hazırlanan kararnamede şu esasların yer al-

dığı anlaşılıyor. KİT'ler iki büyük gruba ayrılıyor. Bunlardan bir kısmı kamu hizmeti işlevi ağır basan Kamu İktisadi Teşebbüsleri ki bunlar Kamu İşletme Kurumları (KİK) olarak ifade ediliyor. Bir de piyasa için mal ve hizmet üretiminde bulunan Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) var... Kamu hizmeti ağır basan KİK'lerin, KİT statüsünden çıkarılarak Katma Bütçeli İdareler şekline dönüştürülmesi öngörülüyor. Kararnamede piyasa için mal ve hizmet üretiminde bulunacak KİT'lerin, kârlılık esas olmak üzere piyasa kurallarına göre faaliyet göstermeleri ilkesi benimseniyor. Kamu hizmeti ağır basan KİK'ler için kârlılık ilkesi yerine hizmetin iyi görülmesi esası getiriliyor. Yine kararname taslağında KİT'lerin halka veya özel kesime açılma-

ması, üzerlerindeki kamu mülkiyetinin aynen muhafaza edilmesi öngörülmüştür. KİT personeli için yeni ve ayrı bir personel yasası hazırlanması ve kuruluşlarda çalışan personelin ücretlerinin verimlilik ve üretim esasına bağlanmasında esas benimseniyor. Görebildiğimiz kadarı ile diğer önemli bir nokta, KİT'lere politika direktifleri vererek politikaları çizecek bir üst organın oluşturulması. Bu üst organ da Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu... Ancak bu kurul genişletilmiş bir çerçeve içerisinde ele alınacaktır. Bu kurula KİT'lerle ilgili bakanlar, Yüksek Denetleme Kurulu Başkanı da katılacak. KİT'ler için fiyat serbestisi esas olmakla beraber, ekonomik ve sosyal koşullar gerektirdiğinde, Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu fiyatlara müdahale edebilecek; ancak bundan doğacak görev zararları bütçeden karşılanacak. 440 sayılı Yasa'nın getirdiği fiyat serbestisi ilkesine bu şekilde işlerlik kazandırılmak istendiği anlaşılmaktadır.

Basına yansıdığı kadarı ile KİT'lerin yeniden düzenlenmesine ilişkin başlıca esaslar ve değişiklikler bunlar. Önce Sayın Sağlam'dan rica edelim. Sayın Sağlam, KİT'lerle ilgili çalışmaların bir tarihçesini yapar mısınız? Ne zaman bu çalışmalar başladı? Ne gibi gelişmeler oldu? Bugün tartışılan bazı görüşlerin kökenleri nerededir? Bu konularda bizi aydınlatır mısınız?

KİT'lere ilişkin çalışmaların tarihçesi ve temel sorunlar

SAGLAM — Sayın Akgüç, geçmiş uzunca bir süre devam eden yeniden düzenleme çalışmalarına değinmeden önce ben, konuya KİT'lerin hepimizin bildiği detaylarının alt-

larını çizerek girmek istiyorum. Bunları; (i) aşırı politikleşme, (ii) KİT'lerin finansman yapısındaki çarpıklık diyebileceğimiz özkaynak - yabancı kaynak dengesizliği ve giderek artan ölçüde Merkez Bankası kaynaklarına başvurma eğilimi, (iii) irrasiyonel fiyat politikası, (iv) yüksek düzeydeki personelin sık sık değiştirilmesi, yüksek kademe yöneticilerinde aşırı rotasyon, (v) yönetim kurulu yani karar organı ile icra organı dediğimiz genel müdürlük arasında yeterli bir koordinasyonun sağlanamaması, (vi) ücret politikasındaki yetersizlik ve temeldeki diğer bir sorun olarak da, (vii) giderek karmaşıklaşan hukuki yapı; başlıkları altında toplayabilirim. Hukuki yapıdaki karmaşıklığa, 440 sayılı Yasa'ya tabi İktisadi Devlet Teşekkülleri, sermayesinin % 100'ü devlete ait KİT'ler, Milli Korunma Kanunu'na tabi kuruluşlar ve TÜMASAN, TAKSAN, TEKSAN gibi SAN'lı kuruluşlar örnek olarak verilebilir. 3460 sayılı İktisadi Devlet Teşekkülleri İlk Çerçeve Yasası ile getirilmiş olan düzenlemenin giderek tekdüzeliği bozulmuştur, diyebiliriz.

Bu kısa açıklamadan sonra yeniden düzenleme çalışmalarına geldiğimizde, ilk defa 27 Mayıs devriminden sonra 1960 yılında kurulmuş olan Reform Komisyonu çalışmaları var. Bu çalışmalar yerli ve yabancı uzmanların katıldığı çeşitli alt komisyonlarda yürütülmüş ve her bir KİT teker teker ele alınmak suretiyle sorunlara inilmiştir. Fakat bunların hepsini çerçeveleyecek bir yasal düzenleme veya bir model geliştirilmemiştir. İkinci aşama reform çalışması diyebileceğimiz, 1964 yılında 440 sayılı Kanun'la getirilen düzenlemedir. 440 sayılı Kanun, 3460 sayılı Kanun'u değiştirmek suretiyle İDT'lerine yeni bir biçim getirmiştir. Devlet Planlama Teşkilatı'nın da kurulmuş olması göz önüne alınarak, bütün KİT'lerin fi-

nansmanı ilk defa «Genel Yatırım ve Finansman Programı» adı altında bir yeknesak çerçeveye oturtulmuştur. Ayrıca 3460 sayılı Yasa'da bulunan «İktisadi Devlet Teşekkülleri Umumi Heyeti» adlı TBMM'nde teşkil edilmiş olan heyet kaldırılmış, onun yerine TBMM'nde «KİT Karma Komisyonu» dediğimiz bir yeni komisyon oluşturulmuştur. Yeniden düzenleme çalışmalarının devamlı olması gerektiği düşünülerek 440 sayılı

Prof. Dr. Dündar SAĞLAM

Yasa'ya dayanılarak «Yeniden Düzenleme Komisyonu» teşkil edilmiş ve 1964-1968 yılları arasında bu komisyon faaliyette bulunarak KİT'lerin çeşitli sorunlarını içeren raporlar hazırlamıştır.

12 Mart 1971'de kurulan hükümet döneminde KİT'lerle ilgili bir «Reform Komisyonu» oluşturulmuş, bu komisyon ilk defa KİT'lere ilişkin yeni bir model arayışı içerisine girmiş ve hazırladığı raporu hükümete sunmuş ise de bir sonuç elde edilememiştir. 12 Mart Reform Ko-

misyonu, KİT'lerle ilgili iki alternatifli bir stratejiyi hükümete götürmüştür. Bunlardan ilki «Tek Holding» alternatifi, diğeri «Sektörel Holding» alternatifidir. Komisyon bu iki alternatiften «Tek Holding» alternatifini benimsiyerek hükümete götürmüştür. Ancak bu çalışmadan da bir sonuç elde etmek mümkün olamamıştır. Bu çalışmalardan sonra Devlet Planlama Teşkilâtı (DPT), Komisyon'un görevlerini üstlenmiş ve DPT hükümetin de onayını alarak, «İktisadi Devlet Teşekkülleri Reform Stratejisi» dediğimiz, hükümetin bu konudaki yaklaşımını ve modelini gösteren bir belgeyi Resmi Gazete'de yayınlamıştır. Bu reform stratejisinde; «İktisadi Devlet Teşekkülleri Genel Kurulu» adı altında bir kurul oluşturulması, onun altında bir tek holding, «İktisadi Devlet Teşekkülleri Birliği» adı altında bir merkezi organ teşkili öngörülmüştür. Ancak sektörel holdinglerde bu merkezi organın holdingin altında bakanlıklara bağlı olarak teşkili öngörülmekteydi. Bu çalışmanın en önemli aksayan yönü, kanaatimce, tepedeki holdingin Sayıştay denetimine tabi katma bütçeli bir kamu kurumu niteliğinde teşkilâtlandırılması idi. İktisadi Devlet Teşekkülleri gibi esnek kuruluşları yönetecek merkezi organın Sayıştay vizesine tabi katma bütçeli bürokratik eğilimleri güçlü olan bir şekilde kurulmak istenmesi, meselenin zaten çok iyi anlaşılmadığını ifade etmektedir.

Daha sonra 1978 yılında, Sayın Kenan Bulutoğlu'nun bakanlık yaptığı dönemde bu konuda oldukça geniş kapsamlı araştırmalar ve çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sırasında ilk defa yeni bir ayırım göz önüne alınmıştır. Sermayesinin tamamı devlete ait T.C. Devlet Demiryolları, Türkiye Kömür İşletmeleri, Devlet Deniz Yolları gibi kamu hizmeti ağırlığı fazla olan kuruluşlar ile piyasaya yönelik olarak özel sektörle yan

yana rekabet koşulları içinde çalışan KİT'ler ayırımı getirilmiştir. Bu çalışmalarda özellikle özel sektörle yan yana ve piyasa koşullarında çalışacak olan KİT'lerin düzenlenmesine ağırlıkla eğilinmiştir. Mevcut İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin esasen bir holding olarak kurulmaları nedeniyle, yeniden sektörel gruplanmaları yapılırken, her bir sektörün özellikleri dikkate alınmak ve çeşitli KİT'lerin altında karmaşık bir şekilde duran devlet işletmelerinin ilgili holdingler altında toplanmasına gayret edilmiştir. Yine bu düzenlemede üst organ olarak, bugünkü statüsü değiştirilmek ve ismi «Devlet Kredi ve Yatırım Bankası»na dönüştürülmek suretiyle Devlet Yatırım Bankası öngörülmüştür.

12 Eylül Harekâtı'ndan sonra yeni çalışmaların yapıldığını görmekteyiz. Ulaştırma Bakanı Sayın Aysan'ın tasarısında da, yukarıda özetlemiş olduğum, 1978'de yapılmış olan çalışmalar doğrultusunda, bu çalışmanın ilkeleri benimsenmiş olarak yeniden düzenleme modelleri geliştirilmiştir. Sayın Akgüç'ün de biraz önce basına yansıyan bilgilere atfen belirttiği gibi, KİT'lere ilişkin önemli bir ayırım getirilmekte. KİT'ler iki ana grup olarak ayrılmaktadır. Birincisi kamu hizmeti ağırlığı olan Kamu İktisadi Kurumları (KİK) ki bu grup PTT, Devlet Üretim Çiftlikleri ve TCDD gibi kurumları kapsıyor. İkincisi ise «İktisadi Devlet Teşekkülleri» ismiyle gruplandırılmış olup üç alt bölüme ayrılmış, basından öğrenebildiğimiz kadarı ile...

Bunlar : (i) Sermayesinin % 100'ü devlete ait olan kuruluşlar. Sermayesinin tamamı devlete ait olarak kurulmuş olan teşebbüsler, «Kamu İktisadi Teşebbüsü» diye tanımlanmaktadır. Oysa KİT'ler Anayasamızda ve denetleme ile ilgili yasalamızda farklı bir biçimde tanımlanmaktadır. (ii) Kamunun payının

% 51'den fazla olduğu kuruluşlar. Kamu payının % 51 - % 99.9 arasında olduğu kuruluşlar «Bağlı Ortaklıklar» olarak isimlendirilmektedir. (iii) Kamunun % 49'a kadar pay sahibi olduğu kuruluşlar. Bunlar eskiden olduğu gibi «İştirak» olarak tanımlanmaktadır. Bu ayırmadan çıkan önemli bir sonuç şudur : Kamu İktisadi Kurumları adı altında örgütlenen kamu hizmeti ağırlığı yüksek olan kuruluşların, «Katma Bütçeli İdareler» şekline dönüştürülmeleri; ki benim bu konuda eleştirilerim olacaktır.

AKGÜÇ — Sayın Sağlam, bu konuyu derseniz sonra tartışalım. Sayın Özmen, basına yansıdığı kadarı ile, getirilen bu önerilerin veya önlemlerin soruna çözüm getirmede ne ölçüde katkısı, yararı olabilir?

sorunlar yapısal değil işletme ile ilgilidir : sonuçla bağlantılı uygun yöneticiler seçilmeli; kendilerine iyi ücret, yeterli yetki, açık seçik hedefler verilmeli; işler bilanço esasına göre değerlendirilmelidir

ÖZMEN — Sayın Akgüç, sorunların çözümü yapısal değildir. Kuruluşların yapıları değiştirilerek bazı olumlu sonuçlar elde edilebilir. Ama asıl önemli olan işletme meseleleridir. Aslında bizim KİT'lerin meselelerini genelde şöyle bir sınıflamaya tabi tutmakta yarar vardır. Kuruluşa ilişkin problemler vardır. Gereksiz yere kurulmuş olan KİT'ler vardır. Gerekli fakat uygun yerde kurulmayanlar vardır. Uygun biçimde kurulmayanlar vardır. Fonksiyonunu yitirdiği halde devam edenler vardır. Ve kuruluş

bağlı olarak diğer bazı sorunlar da bunlara eklenebilir. Ama KİT'lerin bugün en çok üzerinde durulan problemleri, kuruluşa ilişkin olanlardan daha fazla işletmeye ilişkin olanlardır. Yasa getirerek işletmeye ilişkin problemlerin çok büyük kısmını çözmek olanağı bulunduğunu sanmıyorum. Herhangi bir işletmeyi tam bir işletme olarak ele alıp, oyun kurallarına göre hareket edilmediği zaman netice almak mümkün değildir.

Selâhattin ÖZMEN

Özellikle KİT'lerin ve İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin aldıkları sonuçların bozuk olmasında, oraların yönetimi ile görevlendirdiğimiz kişilerin uygun seçilmemesi birinci, yeterli yetki ile donatılmaması ikinci, sonuçla doğrudan doğruya ilgili olmaması üçüncü, açık seçik hedefler verilmemesi dördüncü ve de yaptıkları işlerin bir bilanço esasına göre değerlendirilmemesi beşinci sorunu teşkil etmektedir. Ayrıca buna hemen ilave etmek lazım gelir ki, çok iyi bir devlet memuru olduğu kabul edilen bir kişinin aynı zamanda bir işletmeci

olarak kabul edilmesi gibi bir temel hata da her zaman işlenmektedir. İşletmeci, özellikle ekonomik kuruluşlarda, kamu hizmetini yürüten kişiden çok daha başka nitelikler istemektedir. Bunları düzeltme olanağı vermediğimiz takdirde, bir yasa getirip KİT'leri tümtüyle veya İDT'lerinin bir bölümünü nasıl düzenlersek düzenleyelim, meseleyi tüm olarak çözümlenememiz mümkün değildir.

Bazı örneklerle görüşlerime açıklık getirmek istiyorum. Eğer ekonominin belli kesiminde gerekmediği halde bir iktisadi kuruluş meydana getirirsek, o kuruluş meydana getirilirken ortaya koyacağımız belirli sağlam projeler yok ise, işin başına o projeyi gerçekleştirecek doğru dürüst kişiler koymazsak bir neticeye ulaşmamız mümkün değildir. Tatbikatta çoğu kez böyle olmaktadır. Bir KİT ya da daha dar anlamlı bir İDT yarattıktan sonra o kuruluşun başına onu başarıya götürmek için gerekli yeteneklere sahip kişileri getirmezsek, ondan netice almamız mümkün değildir. Hele Sayın Sağlam'ın ortaya koyduğu dertlerden de bunları kurtaramazsak, bir sonuca ulaşamayız. Eğer biz KİT'lere bir çözüm getireceksek -İDT'yi de içinde olarak düşünüyorum-, evvela KİT'lerin olabildiği kadar lüzumlu yerde kurulmasını sağlamalıyız. KİT'lerin tümtüyle araç olarak ekonomide belli boşlukları doldurmak, belli sosyal durumlara çare bulmak gibi birkaç başlık altında özetlenebilecek kuruluş nedenleri vardır. Kuruluş nedenleri ortadan kalktığı zaman KİT'lerin de ortadan kalkacağını kabül etmemiz gerekir. Devlet madem ki KİT'leri, özellikle İDT'leri belli boşlukları doldurmak amacıyla, başka yol olmadığı için kurmaktadır; o halde bunların işletilmeleri ile kurulmaları ve üretime geçmeleri arasındaki bağlantıyı vazgeçilmez olarak kabul etmemeliyiz.

Şunu demek istiyorum : Devletin

kamu ekonomik kesiminde çalışan personeline, kamu hizmeti gören aynı okuldan mezun olan arkadaşına göre üç kat, dört kat, hatta beş kat ücret vermesi olanağı pek görülememektedir. Kamu hizmeti gören personelin, aynı niteliklere sahip olduğunu düşündüğü kişilerin, kamu ekonomik kesiminde çalışıyorlar diye kendilerinden çok daha fazla ücret almalarını içlerine sindirmelerini maalesef bekleyemeyiz. Benim görüşüme göre bu, önceden çözülmesi lazımlı gelen, fakat maalesef çözülmesi de çok zor olan bir problemdir. Bu problemi çözmenin yolu, İDT'lerin kurulması ile işletilmesinin birbirinden icabında ayrılabilmesidir. Bunu, uzun zamandan beri KİT'ler üzerinde, özellikle İDT'ler üzerinde kafa yoran, işletmecilikle de özel olarak ilgilenen; bizzat işletme kuran, işleten, dertlerini çeken bir kişi olarak söylüyorum. Eğer biz bazı ülkelerde olduğu gibi, devletin kurduğu bazı işletmeleri, işletilmek üzere belli formülle özel kesime vermezsek; personel rejimine bugünkü yaklaşımımız çok temelden değişmediği takdirde, sorunu çözümleneceğimize kani değilim. Aslında böyle bir sistem bugün devlette mevcuttur. Devlet bugün Emekli Sandığı'nın otellerini kira artı kâr ortaklığı biçiminde işletmektedir. Devlet Su İşleri Yasası'nda DSİ'nin donatımı getirip müteahhitlere bunları kiralamak olanağı vardır. Bu uygulamalar tatbikatta bayağı iyi işletilmektedir. Biz eğer KİT'lerde çalışan personele piyasa koşulları içinde alabilecekleri ücretlere yakın ücretler veremeyeceksek bu kuruluşlarda genelde ciddi bir düzelmeye mümkün olabileceğini sanmıyorum. Elbette ki bununla şunu demek istemiyorum. Her toplumda idealist insanlar vardır. Az para almasına karşın çok iyi çalışan insanlar vardır. Ama bunların sayıları çok fazla değildir. Halbuki İDT kesimi geniş bir kesimdir. Ve bu

kesime toplumun çok büyük olanakları bağlanmıştır. Bu olanaklardan mümkün olduğu ölçüde verim sağlamak için, bunları en iyi yönetecek kişilerin seçilmesi ve bunu sağlayacak koşulların yerine getirilmesinin gerektiğini düşünüyorum.

KİT'ler özel kesim eliyle işletilebilir mi?

AKGÜÇ — Sayın Özmen, bir var sayım yapıyorsunuz. Özel kesim tarafından KİT'lerin daha iyi yönetileceği varsayımı... Bunun için de Emekli Sandığı örneğini veriyorsunuz. Bildiğiniz gibi, gerek kamu gerek özel emekli sandıkları, işletmecilerdir. Bunlar fonlarının bir bölümünü, taşınmaz mallara yatırır ve taşınmaz malları kiraya verirler. Acaba, özel sektörün KİT'leri daha iyi yöneteceğine dair örnekler var mı? Türkiye'de özel kesimden kamu kesimine çok işletme transfer olmuştur ama bu konuda kamu kesiminden özel kesime transfer olduğunu ben anımsamıyorum.

ÖZMEN — Açıklayayım. Tabii bu nokta son derece hassas bir noktadır. Burada her birimizin düşünce tarzımız, edindiğimiz iş tecrübeleri, duygusalığımız veya gerçekçiliğimiz, olaylara bakış tarzımız görüşlerimizi etkiler. Burada özel kesimin çok iyi işletmeciler olduğunu savunmuyorum. Ancak özel kesimin çok daha iyi personel bulacağını ve onu tutabileceğini biliyorum. Tecrübelerime göre şu kanaate vardım: Eğer bir yerde çalışanın sonuçla ilgisi yok ise, iyi olduğu zaman yüzü gülmüyor, kötü olduğu zaman canı sıkılmıyor ise, bu kişiden bizim yeterince netice almamız imkânı çok sınırlıdır. Kamu kesiminde neticeyle ilgilendirmek son derecede, demin bir ölçüde bahsetti-

ğim nedenlerle, güçtür. Bundan ötürü özel teşebbüsün elinde kira veya sair şekillerle işletilmesi halinde oraya getireceğimiz kişilerin sonuçtan yüzünü güldürmek veya sonuç kötü olduğu zaman zarar görmesini kesinlikle sağlamak olanağını düşünerek konuşuyorum. Özel kesimde alınan neticeyi kamu kesiminde almak mümkün değildir. Elbette ki -yine tekrar edeyim- idealist insanlar vardır. Ama bunların sayıları çok fazla değildir. Kamu kesimi ile özel kesimin yöneticilere verdiği ücretler arasında büyük farklar olduğu sürece, bizim kamu kesiminde iyi yönetici tutmamız mümkün olamaz, bunları muhakkak kaçıırız. Kaçırdığımız yöneticilerin yerlerine gelecek kişilerin idealist olduklarını, düşük ücretle çalıştıklarını varsaysak bile, geçecek zaman içindeki öğrenme sürecinden dolayı yine de zararımız büyüktür. Kaldı ki kamu kesiminde, politik etkileri, işletme mülahazalarının üzerinde tutmak eğiliminin geçmişteki uygulamalara göre daima mevcut olduğunu düşünürsek, bizim yetenekli adam tutmamız bu nedenle de mümkün değildir. Onun için diyorum ki, işletmenin özel kesim eliyle olmasında yarar vardır. Şunu demek istemiyorum: Özel kesim, işletme hüneri bakımından kamu kesiminden her alanda çok daha iyidir. Böyle bir iddiam yok. Zaman zaman kamu kesiminin örgütlenmesi, koyduğu kurallar, özel kesimden çok daha iyidir. Ama kuralları uygulayan insanlardır. Eğer yetenekli, sonuçla bağlantılı kişileri bir yerde tutamaz isek, o koyduğumuz kurallardan netice alacağımızı sanmıyorum. Onun içindir ki Emekli Sandığı örneğini, DSİ örneğini verdim. Emekli Sandığı örneğinde bir yanlış anlama olduğunu sanıyorum; sizin tarafınızdan Sayın Akgüç. Emekli Sandığı pekala yaptığı otelleri kendisi işletebilir. Ama işlettiğinde birçok olumsuz netice alır. Bunun için Emekli

Sandığı oteli kendisi yapmaktadır ve başkalarına ana kira artı hasılat kirası şeklinde vermektedir. Bu uygulamanın daha iyi netice almaya yaradığı kanısındayım.

AKGÜÇ — Sayın Özmen, ben emekli sandıklarının ister özel ister kamuda olsun işletmeci olduklarını zannetmiyorum. İşletmecilik bunların yapılarına, fon kullanımındaki bazı ilkelerine ters düşer zaten.

DÜNDAR — Burada bir saplama yapmak istiyorum. Emek İnşaat ve İşletmeciliği bir özel teşebbüs kabul ediyoruz bir noktada. Çünkü o bazı otelleri çalıştırıyor, bildiğim kadarı ile.

ÖZMEN — Maalesef Emek İnşaat'ın sonuçları, İstanbul'daki Hilton'un, Ankara'daki Büyük Ankara Oteli'nin sonuçlarıyla hiç orantılı değildir. Emek İnşaat'ın aldığı sonuçlar çok daha düşüktür. Asıl konumuza dönecek olursak; KİT'lerin oluşumunda temel nedenlerden en önemlileri, bazı hizmet ve mal yokluklarını karşılamak, bu şekilde ekonomik bütünlüğü sağlamak, ekonomik darlığı gidermektir. Bu amaçlarla gerekli tesisleri meydana getirdikten sonra, bunun maksimum verimle çalışmasını sağlayacak tedbirler almak lazım gelir. Bugünkü personel rejimi biraz daha iyileştirilse bile, en uygun adamları getirip onları oralarda tutmak şansımız yoktur. Bunu çeşitli hükümetler zamanında denedik. Hatta politikacıların hâkim olmadığı dönemlerde de denedik. KİT'lerin yönetimine sadece işletmecilik ilkelerine göre değil, çok daha başka etkenlere bağlı olarak kişiler getirilmiştir ve bunları aldıkları sonuçlarla tam ilgilen-dirmek mümkün olamamıştır. Bu nedenle o işletmeler verebilecekleri hizmetin, verebilecekleri verimin, üretimin normal düzeyini verememişlerdir. Azamisini demiyeceğim. Bu du-

rumda bana; «Yani KİT'leri özel teşebbüse mi devredeceksiniz, niyetiniz bu mudur?» diye de sorabilirsiniz. Hemen cevaplandırayım. Uygun olduğu zaman, belli standartları sağlamak şartıyla, bunun yapılmasından yanayım. Eğer bir yerde belli bir miktar iş sağlamak, belli üretimi de aynı zamanda yapmak istiyorsak, o işi sağlamak ve belli bir üretimi garanti altına almak koşulu ile pekala özel teşebbüse de belli standartlar koyarak devredilmesinin mümkün olduğuna inanıyorum. Çünkü KİT'ler başlı başına bir amaç değildir. KİT'ler belli boşlukları doldurmak için araçlardır. Bu araçları, özel kesim; olanakları bulunmadığı için yapamayabilir, veya acil kâr peşinde olduğu için yapamayabilir, ya da parasını başka türlü kullanmak istediğinden yapamayabilir. Ama bir üretim birimi ortaya çıkmışsa, toplumun yararı bu üretim biriminden belli standartlarda azami üretimi sağlamaktır. Bu ilkeye hangi kesim elinde ulaşabilirse o kesimin elinde ulaşmasında toplum için büyük yarar vardır.

AKGÜÇ — Tartışma ilkede değil de yapılan varsayımda galiba. Özel kesimin KİT'leri daha etkin yöneteceğine dair yapılan varsayımda. Yoksa ilkede görüş ayrılığı yok tabii.

en önemli faktör
insandır; yetenekli ve
işe uygun yönetici iyi
ücret ister; koşullar
buna elvermemektedir

ÖZMEN — O halde buradan başlıyalım. Bir teşebbüs kuruldu. Bu teşebbüsün tam netice almasında faktörler nelerdir? Emeği koyacağız. İnsan en önemli faktördür. Eğer oraya yetenekli adamlar koymazsak netice

alamayız. Yetenekli adamı koymak için o yetenekli adamın gerçekten o işe uygun olup olmadığını seçmek, bunu ana faktör olarak düşünmek lazımdır. Halbuki dünyanın her yerinde, bugün Fransa'nın denemelerinde de, basına da zaman zaman yansımıştır, bütün iddialara rağmen politik seçimler son derece etkili olmuştur. Binaenaleyh işletmenin başına getireceğimiz kişiye istesek de istemesek de iktidarda bulunan grubun veya grupların görüşüne göre seçmekteyiz. Bu şekilde hareket etmek üretimin maksimum olması şansını azaltan bir etmendir. Bu olumsuz etmene, özellikle bizim gibi ülkelerde, ekonomik kamu kesiminde faaliyette bulunanlarla salt kamu hizmeti kesiminde faaliyette bulunanlar arasında ücreti dengelemek hirsını da eklemek gerekir. Bu eğilimi, bugünkü İDT personel yasalarını yahut KİT personel rejimini yeniden düzenleme çabalarında da çok açık görmekteyiz. Yaşadığı için bunu açıkça ifade edebiliyoruz biz. Bakanlıkta çok önemli yerde bulunan bir kişinin, kendisinin belki sınıf arkadaşı olan, piyasada belli işi beceri ile yapmış, binaenaleyh benzeri bir KİT'de de aynı işi yapabilecek olan bir kişiye, kendisinin aldığı kadar, .ki katı, üç katı ücreti vermeye gönlü yatmamaktadır. O ücreti veremediğimiz, o koşulları sağlamadığımız takdirde de o zati biz oraya getiremeyiz.

AKGÜÇ — Ücret farkını içe sindiremeye acaba özel kesimde çalışanlar için de duyulmaz mı?

ÖZMEN — Duyulmaktadır ama orada etken olamaz. Halbuki kamuda içine sindiremediği için KİT yöneticilerine o ücreti verememekte veya verdirmemektedir. Ücret farkını elbette içine sindiremez. İnsanların normal zaafıdır, kıskanacaktır. Ama bunun özel kesime etkisi yoktur. «Biz özel kesim ile kamu kesimi arasında-

ki ücret farkına önem vermeyen, kamu kesiminde daha düşük ücretle çalışmaya razı yetenekli bir seri yönetici buluruz. Bu yöneticilere politik bakımdan tedirginlik de vermeyiz. Onların yaptıklarını bilanço esasıyla değerlendiririz.» dersenez; o zaman ben bütün söylediklerimi geri alıyorum. Ama bugüne kadar uygulama bunun böyle olmadığını, ters olduğunu göstermiştir.

BULUTOĞLU — Sayın Özmen, siz ücret deyince büyük kitleyi değil de yalnız tepedeki yöneticiyi aklınıza getiriyorsunuz. Halbuki işçi ücreti kamu kesiminde ortalama daha yüksektir. Asıl üretimi yapan da işçidir. Ve her zaman o düşük dediğiniz maaşlara yüksek düzeyde yönetici talip olmuştur. Hem de en yetenekli olanlar arasından... Kamuda çalışmanın ücret dışında başka motivleri de vardır. Örneğin prestij.

ÖZMEN — Sayın Bulutoğlu, teşebbüslerin başındaki kişiler son derece önemlidir. Burada işçilerin veya hut genel müdürden aşağıya doğru çeşitli yönetim kadrolarının önemsiz olduğunu iddia etmiyorum. Ama genel müdür için düşündüğüm ücret sorunu, kademe kademe genel müdür yardımcısından fabrika müdürüne hatta ustabaşına kadar geçerlidir. Kamu kesiminde işçi dediğimiz kişilerin aldığı ücretler, özel kesimden çoğu kez daha iyidir. Ama halkın çok tekrarladığı «bin işçiye bir baş» gibi bir tabir vardır. Eğer o başları uygun bir şekilde bulup yerine oturtamazsanız, netice almanız mümkün değildir. Hele geçmiş dönemde olduğu gibi işgücünün çeşitli nedenlerle son derece ters bir yönlendirilmesi olduğunda, o işletmecileri iyi seçmezseniz, sonuçla ilgilendiremezseniz ve tutamazsanız netice almanız mümkün değildir. Biz Türkiye'de olmadık birşey yapmak istiyoruz. Halbuki diğer ülkeler gayet gerçekçi olarak ko-

nuya yaklaşmaktadırlar. İngiltere'yi bir örnek olarak alalım. İngiliz KİT'lerinin başına getirilen kişilerin aldıkları ücretler İngiliz özel kesiminde aynı işi yapanların ücretlerine çok yakındır. Ve aynı İngiltere'de İşçi Partisi Hükümeti zamanında bir muhafazakâr veya Muhafazakâr Parti Hükümeti zamanında bir işçi partili pekala bir kömür kurumunun, çelik kurumunun başına getirilebilmektedir. İngiliz KİT'lerinde, Alman KİT'lerinde, gelişmiş batılı ülkelerin aşağı yukarı tümünün KİT'lerinde ücretler, özel kesim ücretlerine çok çok yaklaşıktır. Hatırlıyorum, bir zamanlar İngiltere'de KİT yöneticileri, Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri'nin birkaç misli maaş alıyorlardı.

BULUTOĞLU — Ama gene de başarısız.

ÖZMEN — Şunu demek istiyorum. KİT yöneticilerine devlet memurundan çok farklı, piyasa gereklerine göre ücret verebilmek şarttır. Ancak karşılık sadece yöneticiye bağlı değil. Eğer bir bakan çıkar da KİT'in tepe yöneticisine keyfinin istediği gibi işlem yaptırtırsa, genel sisteme rağmen yine de olumlu sonuç alınmaz.

AKGÜÇ — 440 sayılı Kanun, sözleşmeli yönetici istihdam olanağı vermişti İktisadi Devlet Teşekküllerine. Hükümetler isterlerse İDT yöneticilerine özel kesim düzeyinde ücret verebilirler.

BULUTOĞLU — Hayır, hiçbir zaman Türk bürokrasisi bunu kabul etmedi.

AKGÜÇ — Ayrıksı da olsa bazı uygulamalar oldu.

ÖZMEN — Müsaade eder misiniz? Gerçekçi olmamız lazımdır. Bir zamanlar Makina Kimya'nın başına çok değerli bir zat getirilmişti. Onunla

mukavele yapılmıştı. Fakat bu zat çok tecrübeli bir zattı. Türkiye'nin bunu kaldıramayacağını bildiği için farkı almadı. Sonra hatırimda kaldığına göre dava da açıldı. Binaenaleyh gerçekçi olmamız lazım. Biz Türkiye'de KİT'lerde çalışan yöneticilere, kamu kesiminde çalışanların çok üstünde piyasa kurallarına göre ücret veremeyiz. Veremediğimiz sürece de işçilere verdiğimiz bütün iyi ücretlere rağmen netice almamız olanağı son derece daradır. Bir de ayrıca bu kişi, piyasada alabileceğinden çok daha az ücret almasının yanı sıra, ilgili bakanın keyfine göre de hareket edecek. Bu olmaz. Mantıklı olmamız lazım, affedersiniz.

AKGÜÇ — Sayın Bulutoğlu, Sayın Özmen sorunun çözümünü büyük ölçüde KİT'lerin kuruluşu ile işletmeciliğinin ayrılmasında görüyor. Kendileri, kamu kesimi tarafından kurulmuş veya kurulacak olan işletmelerin, özel kesim tarafından kira veya hut belirli bir bedel karşılığında işletilmesinin sorunların çözümüne büyük bir katkı getireceği görüşünü genellikle savundu. Halbuki KİT'lerin yeniden düzenlenmesine ilişkin kararnamede, basına yansıdığı kadarı ile, KİT'lerin özel kesime devredilmesini veyahut açılmasını öngören bir sistem yer almış değil. Bilakis KİT'lerin mülkiyetinin devlette olması, hatta bazı KİT'lerin katma bütçeli idareler şekline dönüştürülmesi öngörülüyor. Acaba bildiğimiz kadarı ile kararnamede yer alan ilkeler, önlemler KİT sorununu çözer mi?

◆ Yapılan iş ne kadar parlak olursa olsun, yüksek bir amacın sonucu değilse, büyük sayılmamalıdır.

La Rochefoucauld

tekel kârı yaratması olası kuruluşlar özel kesime devredilemez

BULUTOĞLU — Efendim, elimizde bir KİT'ler topluluğu var. Bazı işletmeler, Türkiye'de ve dünyanın çeşitli ülkelerinde bazı sebeplerden ötürü kamu kesimince kurulmuştur. Hangi sebeplerden ötürü kurulmuştur? Ben bunun üzerinde durmayacağım. Herhalde hangi sebepler için kurulmuşlarsa, o sebepler sürüyor ki, bugün de KİT kurulmaya devam ediyor. Onun için bu olguyu kabul etmemiz lazım. KİT'ler kamu kesiminde iktisadi işletmeler olarak kurulacaktır. Öteden beri mülkiyetin el değiştirmesi yoluyla bir çözüm getirme önerisi var: «KİT'leri özel sektöre devredersek orada iyi işler. Çünkü özel sektörde tüm işletmeler iyi işletmektedir.» varsayımına göre.

ÖZMEN — Hayır, hayır.

BULUTOĞLU — Öteki özel işletmeler kadar onlar da iyi işler, bununla da memnun olabiliriz. Şimdi bu takdirde yeni doğacak KİT'lerin sorunun da belli beri süre sonunda gene özel sektöre devri yoluyla çözümlü düşünülüyor olacaktır. Bu çözümün mantıki sonucu o. Bir taraftan yeni KİT'ler devreye girecek, öbür taraftan özel sektöre devredilecek. Fakat tersine özel sektörden KİT'lere giriş devam ediyor. Bu sadece Türkiye için değil. İngiltere'de, İtalya'da, birçok batı ülkesinde özellikle iktisadi bunalım devrelerinde kamu kesimine özel sektörden birçok işletmeler devredilmektedir. O halde özel sektöre devir çözümü bir kere sürekli değil. Bir kerede yapıp bitirilecek bir çözüm değil. Bu çözüme sonra tekrar devam edilecek. Kaldı ki bu çözümün ben kendi içinde de tutarlı olabileceğini sanmıyorum. Çün-

kü bir kısım KİT'ler tekeldir. Ve bizim bildiğimiz iktisat biliminde «tekel» özel kesimde sakıncalıdır. Çünkü «tekel kârı» yaratır. Bazı KİT'lerin tekel olmasının sebebi de iktisadi etkinliktir. Başka türlü olursa zaten israf olur. Bir PTT işletmesinin rekabetle yürüyebileceğini düşünemeyiz. Demiryolu döşenmesi rekabete elverişli değil. Hatta hava yolları Türkiye'de tekelde en iyi sonuç alınabilecek bir kesim. Dolayısıyla do-

Prof. Dr. Kenan BULUTOĞLU

ğal tekelleri özel sektöre devredemeyeceğiz. Özel sektöre devir, bu kategori KİT'leri dışarda bırakan bir çözüm olacak. Özellikle istihdam sorunu bakımından, KİT'lerin özel kesime devri bir yana, bazı özel işletmelerin kamuya devri sürmektedir. Ayrıca özel kesimde finans yok, bunları satın alacak. Bağışlanmış olacaksınız veya borçlandıracaksınız.

AKGÜÇ — Kiralama alternatifi ni getiriyor, Sayın Özmen. Satma değil. Bunlar özel kesim elinde kâr elde edecekler. Kârın bir bölümünü kira bedeli olarak kamuya ödeyecekler.

ÖZMEN — Peşin de alabilirsiniz. Bu bir bakiş meselesidir. Kârdan ödemeye dayalı bir model getirirsiniz, o zaman KİT'leri peşkeş çekeceksiniz. Adam çalışacak, devlet sırtından iş sahibi olacak, hayali yaratırsınız. Ben öyle demek istemiyorum. Affedersiniz benim bütün çabam şu : Kurulacak ve kurulmuş olan üretim olanaklarından maksimum çıktı sağlanması lazım. Eş girdi ile maksimum çıktı sağlanması lazım. Bunda da, her düzeydeki yöneticinin sonuçla bağlı olmasının, iyi seçilmesinin, iyi ücret almasının son derece etkin olduğu inancındayım.

BULUTOĞLU — Özel sektöre devir yollarından birisi de hisseler çıkarıp satmak. Hisse çıkararak kurulmuş birçok halka açık işletmenin de gene kamuda son bulduğunu gördük. O da bir çözüm değil. Kaldı ki hisse piyasası hiç gelişmiyor. Ne Türkiye'de. hatta ne de ABD'de. ABD'de biliyor musunuz, 1920'den 1939'a kadar hisse senetlerinin fiyatı sadece % 32 düşmüştü. 1969'dan 1979'a kadar geçen sürede % 40 düştü. Ve halk hisse senedinden vazgeçiyor. ABD'de bile... Sayın Özmen'in formülünü bir şekilde kabul ederim. O şekilde model mükemmel olur. Özellikle sık sık vurguladığı bir ilkeyi çok beğeniyorum. O da çalışanın sonuçla ilgilendirilmesi. Bunun çözümü Yugoslav modeli oluyor. İşletmeyi içinde çalışanlara kiraya verirsiniz. Kabul ederim o modeli. Fakat tek yol olarak özel kesime devri önermek, şimdiye kadar sonuç alınamayan bir yol.

ÖZMEN — Sayın Bulutoğlu, izinizle burada bir saplama yapmak istiyorum. Bilmiyorum, fırsat bulup Yugoslav modelini işletme bazında inceleme imkânı bulabildiniz mi?

DÜNDAR — Ben de bir saplama yapmak istiyorum, izin verirsiniz. Kararnamenin hiç bir yerinde özel

sektöre devir diye bir hüküm yok. O halde mülkiyet konusunu niye bu kadar ayrıntılı tartışıyoruz?

sorunu çözmekle beraber, gerekiyorsa KİT'ler tek bakanlığa bağlanmalıdır

BULUTOĞLU — Efendim, ikinci bir yaklaşım KİT'leri kamu kesimi içinde düzenleme... Bunun da bir modeli «sektör holdingleri». Ben sektör holdingi modelini verimli bulmuyorum. Çünkü İktisadi Devlet Teşekkülleri zaten birer holdingtir. Müesseseler onlara bağlı işletmelerdir. İsmi «holding» koyun ya da koymayın; hisse senedi de çıkarmıyacağınıza göre mevcut modeli «sektör holdingi» sayabiliriz. Zaten bir İDT çok büyüyüp, birkaç sektöre yayıldığında, o İktisadi Devlet Teşekküllü sektörler itibariyle parçalara ayrılıyor. İşte birçok İDT, ana kuruluş olan Sümerbank'dan ayrılarak oluşmuştur. Bu nedenle sektör holdingi bence verimli bir fikir değil. Bizi nereye götüreceğiz? Demin Sayın Sağlam da belirtti. KİT'lerin tümünü bir holdingte toplayıp onu bir tek bakanlığa bağlamak veya sektörler itibariyle bakanlıklara bağlamak görüşleri var. Ben bu iki görüş arasında, bir tek bakanlığa bağlamayı tercih ederim. Bağlamakla birşey çözülecekse tabii; fazla çözüleceğini de sanmıyorum.

Bugün Türkiye'deki formül, Sovyetler Birliği'ndeki formüle benzerdir. Her bakanlık, kendi sektörü ile ilgili KİT'leri kendine bağlamıştır. Sovyetler Birliği'nde özel kesim diye birşey olmadığı için bunun sakıncası yoktur. Türkiye'de sakıncalıdır. Çünkü özel sektör vardır. Her bakanlık, önce kendisine bağlı KİT'leri himaye edeceği için özel sektör

hakkı olarak, rekabet eşitliğini bozduğu için itiraz edecektir. İlgili bakan başarılı görünmek, kendine bağlı işletmelerin kâr elde ettiğini göstermek, «İstihdamı artırdım, üretim yaptım.» demek için belki de öncelikle onlara verecektir. KİT'leri çeşitli bakanlıklara bağlamanın bu sakıncaları var. KİT'ler tek bir bakanlığa bağlandığı takdirde, o bakanlık sadece onun finansmanla ilgili sorunlarını hükümete aktarmakla sorumludur. Öteki bakanlıkların hepsi kamu hizmeti bakanlığıdır. Bir tek bakanlık, işletmelerden sorumludur. Bu formül zaten İtalya'da, İspanya'da uygulanmıştır. Fransa'yı da ben bunlar arasında sayıyorum. Çünkü o kadar özerk ki Fransa'daki işletmeler, bir bakanın kendi seçim amaçları ile onların üretim amaçlarını karıştıracaklarını, onları politik çıkarlarına alet edeceğini hiç sanmıyorum.

Buraya kadar söylediklerim zarfa, şekle ait reform. Fakat bence asıl reform mazrufta, yani içinde. KİT'lerde çalışan kişilere ne statü vermiyiz ki, bunlar daha yüksek üretime, daha yüksek başarıya, daha büyük kâra yönelsinler. KİT'lerin zembereği ne olmalıdır meselesi. Çalışanın sonuçla ilgilendirilmesi; Sayın Özmen'in bu fikri verimlidir. Özel kesimde de bu söz konusudur. Yalnız hemen şunu da söyleyeyim ki, geçmişte sermayedarın patron olarak işe alma ve işten çıkarma şeklinde işlettiği bu formül, artık sanayi toplumunda kolay kolay işlemiyor. İşçinin sonuçla ilgilendirilmesi, hem batı sanayi toplumlarında yönetime katılma gibi bazı formüllerle gerçekleştirilmeye çalışılıyor, hem de asıl başka hiçbir yolu olmayan sosyalist ülkelerde bu yönde reformlar gerçekleştirilmeye çalışılıyor.

AKGÜÇ — Sayın Dündar, KİT'lerle ilgili bu son öneri paketi, bildiğimiz kadarı ile, sorunların çözümün-

de ne derece etkili ve yararlı olabilir? Ayrıca bu öneri paketinde veya karnamede şimdiye kadar söylenmemiş veyahut denenmemiş yeni öneriler, yaklaşımlar, modeller var mı?

BULUTOĞLU — Bu noktayı belirtiyim. Şu anda son gelinen nokta 1950'den önceki KİT modelidir. 1950'den sonra PTT, TCDD, Devlet Deniz Yolları, hatta Makina Kimya, Katma Bütçeli İdare şeklinden verimi arttırmak için İDT haline getirildiler. Hiçbir şey değişmedi.

sorun KİT'lerdeki çalışma başarısının veya sonuçların değerlendirilmesidir

DÜNDAR — Teşekkür ederim. Üç değerli arkadaşım zaten konuyu açtılar. Sayın Bulutoğlu'nun verdiği cevaba katılarak söyleyeyim. 1938 tarihli 3460 sayılı Kanun'un getirdiği ölçüye dönülmüş olacaktır. Ve ayrıca hemen peşinen söyleyeyim ki, kamu hizmeti ağır basan kuruluşların Katma Bütçeli İdareler haline getirilmesi fikrine katılıyorum. Çünkü vaktiyle Sayıştay denetiminden kaçınmak, 2490 sayılı Artırma - Eksiltme ve İhale Kanunu'ndan kaçınmak gibi daha çok şekilde yönelik nedenlerle bu kuruluşlar İDT şekline getirilmişlerdi. Her ülkede KİT olacaktır. KİT'lere çok çeşitli görevler, işlevler verilmiştir. Gelir dağılımında denge sağlanması da bunların içerisinde. Devletin, sosyal adalet amacı ile yaptığı bazı işler de KİT'lere verilmiştir. Hatta ilave etmek istiyorum; milli güvenlik sorunu da bir ölçüde KİT'lere verilmiştir. Şu halde KİT'leri tümüyle geneliyerek kötülemenin anlamsız olduğunu tekrarlamak isterim.

Şimdi madem ki KİT'ler olacaktır. Sorun nedir? Sorun, Sayın arka-

daşlarımın da sık sık tekrar ettiği gibi, KİT'lerdeki çalışma başarısının veya sonuçlarının değerlendirilmesidir, benim kanımca da. KİT'leri özel sektöre devredelim, etmeyelim; özel sektörün aletlerini kullanalım veya kullanmayalım; bu sorunların altında yatan da aslında bu sorundur. Tartışmalarda meseleye başarı açısından bakıldı. Ben ters yönden de bakmak istiyorum. Sorunu başarısızlık açısından, üst ve orta düzeydeki

A. Aydın DÜNDAR

yöneticiler açısından ele alayım. İzin verirseniz, meseleye işçileri karıştırmak istemiyorum. Çünkü işçileri, işin gidişatına etkili olmaktan çok verilen görevleri yerine getiren kişiler olarak düşünüyorum. Özel kesimde, başarısız orta seviyede veya üst seviyedeki yöneticilerin hemen ertesi gün işten çıkarılacağını farzediyoruz. KİT'lerde bu mümkün değildir. Sorun sadece başarılı yöneticilerin taltif edilmemesi değil, onun yanı sıra ve hence daha önemli başarısız kişilerin işten uzaklaştırılmamasıdır. Bu başarısız kişiler eğer işlerini uy-

durabiliyorlarsa, emekli oluncaya kadar görevlerinde kalmaktadırlar. Aslında KİT'lerden en çok şikâyetler de bu noktadan kaynaklanmaktadır.

Şimdi bir başka meseleyi daha söyleyeyim. KİT'lerde denetim ve sorumluluğun ortaya çıkarılması konusu çok önemlidir. Çok başarılı, o ücret düşüklüğü sorununu yenmiş, yurtsever, kendisini işe adanmış bir yönetici düşünelim. Bu kişi eğer büyük cesamette bir KİT'i yönetiyorsa, yöneticilik yaşamında defaatle çok ciddi kararlar alacak, sözleşmelerin altına imza atacaktır. İşletme yönetiminde bu kadar çok karar alan bir üst yöneticinin belli bir yüzde ile hata yapması da mümkündür. Bugünkü değerlendirme faktörü, o kişinin tüm sevaplarının hepsinin unutulması, tek hatası için tahkikat açılması, müfettişler gönderilmesi şeklindedir. Ve altını çizmek istiyorum. KİT'lerdeki temel başarısızlığın nedeni budur. Mülkiyet açısından almayın, zihniyet açısından alın meseleyi. Kişisel, sübjektif misaller vermek istemiyorum; çok başarılı bir yönetici, çok basit bir hatası nedeniyle teşhir edilmiş, cezalandırılmış, küstürülmüştür. Bir yöneticinin bazı basit hatalar yapması da her zaman için mümkündür. KİT'lerdeki bu tutum şu zihniyeti geliştirmiştir: «Ne kadar az iş yaparsan, o kadar az hata yaparsın. Ne kadar az hata yaparsan, o kadar kabul kişisin.» Bence KİT'lerdeki temel sorun bu zihniyette yatar.

Ana konuya dönelim; yeni tasarı buna bir çözüm getirecek mi? Değerlendirmede kriterler neler olacaktır? Bunu açık seçik göremiyoruz. Sizin açıklamalarınızdan, Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun bir üst denetimi veya yönlendirmesinin bahis konusu olduğu anlaşılıyor. Öyle sanıyorum ki bu kurul da deminki saydığımız sorunlara objektif kriterler açısından bakamayacak, belki sadece

makro hedeflendirmeler açısından bakacaktır. «Şu yatırımları yap.» diyecektir; «Finansman boşluğunu şöyle doldur.» diyecektir. Şimdi benim hemen sizlere sormak istediğim ikinci mesele de şu: Piyasaya yönelik, rekabet koşulları içinde piyasa ekonomisi kurallarına göre çalışması öngörülen KİT'ler yatırım kararlarını müstakilen verebiliyorlar mı? Bunlar, Sayın Özmen'in ısrarla altını çizdiği gibi, gerekli yerlerde kurulmuşlar mıdır? Bence hayır, olması da mümkün değil. Yasalarımız açık. İzlediğimiz ekonomik politika açık. Türkiye'nin ekonomik tercihi açıktır. Karma ekonomi modeli içerisinde planlı ekonomi uygulanmaktadır. Ve plan, kamu kesimi için zorunlu, özel kesim için de yol göstericidir. Bunun anlamı şu: Yüksek Planlama Kurulu birtakım yatırım kararlarını alıyor ve KİT'leri bunları gerçekleştirmekle görevlendiriyor. Yeni modelde de bunun tartışılacağı sanıyorum. Çünkü tartışılması işin tabiatına aykırı.

KİT'ler bir araçtır. Devlet kendi ekonomi politikasını uygulayabilmek için bunları yaşıyor. Bazı projelerde silah geriye tepecekse, veyahut başarı tam olmayacaksa, mutlaka bu halkayı KİT'lerin boynuna geçirmek de bir haksızlıktır. Şimdi çözüm nedir? Bence bugünkü sistemi «sektör holdingleri» şeklinde alalım, götürelim. Üst seviyedeki bir kurula bunları yönlendirme işi verelim. Ama KİT'lerde en çok şikâyet konusu, dikkat buyurursanız, KİT'lerin aşırı kaynak tükettikleri, enflasyona neden olduklarıdır. Önemli sorun budur. Bence fon tüketmelerinin temel nedeni yatırım ve işletme açıklarıdır.

BULUTOĞLU — Ben soruna öyle bakmıyorum. KİT'ler kaynak tüketebilir veya kaynak yaratabilir. Bu onların verimsiz veya etkin olduğunun delili değildir. Çünkü tekelci oldukları için muazzam kârlar da edebilirler.

DÜNDAR — Bugün KİT'lere yapılan başlıca tenkit, bunların büyük çapta fon tükettikleri, Merkez Bankası'nın açık finansmanla bunları desteklemek zorunda kaldığıdır.

BULUTOĞLU — KİT'lere bir refah dağıtım aracı olarak kullanılması emri verilirse, onlar da bu emrin gereğini yaparlar.

genişletilmiş «devlet
kalkınma ve yatırım
bankası» eliyle
KİT'ler yönlendirilebilir

DÜNDAR — Oraya geleceğim efendim. Bence her zaman yeni baştan deneme yapacağımıza, bazı kurumları iyi çalıştırmamız lazım. 441 sayılı Kanun İDT'nin finansmanına çok iyi bir çözüm getirmişti. 441 sayılı Yasa ile kurulan Devlet Yatırım

Bankası'nı genişleterek Devlet Kalkınma ve Yatırım Bankası haline getirip, bütçeden KİT'lere transfer edilecek fonları da doğrudan doğruya bankaya aktararak, İktisadi Devlet Teşebbüsleri'ni, banka kanalıyla ekonomik, rantabl, borç ödeme kabiliyeti olan, fon yaratabilen projeler geliştirmeye yönlendirmek; bence güzel bir çözümdür. Ve bu çözüme aslında yasa müsaittir. Yasa çok güzel tertiplenmiştir bu açıdan, ama çalıştırılmamıştır.

BULUTOĞLU — Neden? Çünkü Devlet Planlama seçmiştir projeleri.

DÜNDAR — Şimdi oraya geleceğim. Devlet Planlama Teşkilatı sadece sektör bazında yatırım hedefi vermedir. Burada proje alternatifleri seçimini KİT ile Devlet Yatırım Bankası (DYB)'na bırakmalıdır. Finansmanı temin edecek olan kuruluş DYE'dir. DYE, fonun geri dönüş hesaplarını çok sağlıklı bir şekilde yapmalıdır. Ve bence DYE'yi iyi çalıştıramadığımız sürece bu üst kuruluşlara kimi getirirsek getirelim, yakınlara devam edecektir. Çünkü devlet, KİT'leri kendi ekonomik politikasını yürütmeye aracı olarak kullanacaktır. Daha da ileri gideyim. İleride siyasal iktidarlar olacak. Ekonomi felsefeleri birbirine ters olan partiler iktidar olduklarında KİT'leri kullanacaklardır. Serbest piyasa ekonomisini savunanlar dahi iktidar olduklarında KİT'leri mutlaka kullanmak zorundadırlar.

BULUTOĞLU — Kullanılacaktır. Fakat bence Büyük Millet Meclisi'nin onayını aldıktan sonra, Meclis'den geçirdikten sonra kullansınlar.

DÜNDAR — Efendim, buna da katılmıyorum. Niye katılmadığımı söyleyeyim. KİT'lerin fazla politize olduklarından şikâyet ediyoruz. Meclis'den geçirme, politize olmaya karşı bir çare değildir. KİT'lerin değer-

lendirilmesinde temel ölçü; bunların hedeflerine yıllık uygulamaları ile, üçer yıllık, beşer yıllık uygulamalarıyla ne kadar yaklaştıkları olmalıdır. Yöneticilerin değerlendirilmesi ve mükâfatlandırılmasının, mutlaka politik iktidarların da yer alacağı fakat hiç değilse politik iktidarların değişmesinden hemen etkilenmeyen daha kalıcı fakat daha halka yönelik, geniş kurumlara bırakılması görüşündeyim. Bunun Fransa'da uygulanması olmuştur.

SAĞLAM — İşçi temsilcileri de böyle bir kurulda yer alıyor.

DÜNDAR — İşçi temsilcileri de, diğer bazı kuruluşların temsilcileri de var. Böyle bir konsey teşkil edilebilir ve bu konsey üst KİT yöneticilerinin, hatta eğer KİT'ler bir holding yahut sektör holdingleri altında toplanacaksa, holding yönetiminin son değerlendirmesini yapabilir. Ve bu konseyde mutlaka bir parça politik eğilim olacaktır. Çünkü insanlardan teşekkül edecektir. Bundan kaçınamayız. Fakat bir bakan, hatta bir parlamento üyesi kadar da politikacı olmayacaktır. Ben çözümü bu noktada gördüğümü tekrar belirtmek istiyorum. Görüşlerimi özetlersem; kararname tasarisının KİT'ler arasında ayırım yapması, bazı KİT'ler için Katma Bütçeli İdare şeklini yeniden getirmesi çok isabetli olmuştur. Piyasa kurallarına göre çalışacak KİT'ler için de yenilikler getirilmesi şarttır. Ancak mesele sadece bir yasa meselesi değildir. Hatta biraz daha ileri gitmek istiyorum. Katma Bütçeli hale getirilecek kuruluşlarla, piyasa ekonomisi kuralları içerisinde çalışacak kuruluşları ile de aynı yasa kapsamına almak, meseleyi tek bir yasa çerçevesinde çözmek fikrinden vazgeçelim. Tamamen ayıralım. Çünkü piyasa ekonomisi koşullarına göre çalışacak kuruluşlar için yasalarda

ücret politikası açısından, sorumluluk açısından, çalışanları sonuçla irtibatlandırmak açısından büyük esneklikler getirebiliriz. Bunlar için ara kurullar oluşturabilir, politize olmalarını önleyecek birtakım tamponlar koyabiliriz. Ama Katma Bütçeli İdareler için bunları getirmek oldukça zordur.

AKGÜÇ — Sayın Sağlam, KİT'lerin yeniden düzenlenmesine ilişkin ne gibi yenilikler getirilmesi, ne gibi önlemler alınması konusunda Sayın Dündar görüşlerini açıkladılar. Sizin de konuyla ilgili görüşlerinizi alabilir miyim?

SAĞLAM — Efendim, bugün mülkiyet sorunundan, yani kamu mülkiyeti veya özel sektör mülkiyetinden daha önemli olan işletmenin verimli ve rasyonel çalışmasıdır. İşletmelerin verimli çalışması, artık kamu - özel ayırımından daha önemli bir faktör haline gelmiştir. Devlet işletmelerinde rasyonel çalışmanın nasıl yapılacağı, batı ülkelerinin gündeminde olan bir sorun olduğu gibi, Doğu Bloku ülkelerinin de gündeminde. Son zamanlarda Macaristan'da yapılan değişmeler, denemeler bunun tipik örnekleridir. Şimdi önemli olan rasyonel ve verimli bir işletme kurmaktır. KİT'ler Türk ekonomisinde önemli işlevler görmüşlerdir, gelecekte de göreceklerdir. KİT'leri devamlı olarak ve haksız bir biçimde kötülemek de çıkar yol değildir. Önemli olan onlar için daha iyi çalışabilecek koşulları yaratmaktır. Batı ülkelerinde fevkalâde başarılı çalışan hatta prodüktivite ölçülerine göre özel kesimden çok daha üstün başarılar elde etmiş KİT'ler mevcuttur. Bunlara Fransa'dan, Federal Almanya'dan çeşitli örnekler vermek mümkündür. Demek ki, kötü çalışmak gibi bir kaderleri yoktur. KİT'ler de özel sektör gibi, özel sektör işletmeleri gibi verimli ça-

laşabilir. Bu konuda ben KİT'lerin tabiatından gelen kötü çalışmak diye bir sonuç olduğunu sanmıyorum. Ama KİT'lerin daha verimli çalışması hem Batı Bloku'nun hem Doğu Bloku'nun önemli güncel bir sorunudur.

merkeziyetçi eğilim kırılmalı, KİT'lerin dışarıdan yönetimine son verilmelidir

Bir diğer konuya, Sayın Özmen'in kanaatine ben de iştirak ederek değineyim. Reform sihirli bir değnek değildir. Genellikle bir yasa çıkarmak suretiyle sorunları çözmeye geleneği son derece yaygın bir kanaat halindedir ülkemizde. Kamuoyunda böyle bir beklenti vardır. Oysa işletme sorunlarının bir yasa değişikliği ile bugünden yarına değiştirilecek, çözülebilecek sorunlar olmadığı kanısındayım. Ben, esas Türkiye'de temeldeki bir hastalığa işaret etmek istiyorum. Merkeziyetçi eğilimlerin, Türk işletme hayatında, Türk kamu yönetiminde fevkalade güçlü olduğu görüşümdedir. Bizim geleneklerimiz, Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen geleneklerimiz, insanlara yetki ve sorumluluk vererek, onlardan belirli sonuçlar bekleme geleneğini oluşturmamıştır ülkemizde. Ne yazık ki yetkileri alt kademelere delege etmeğe gayret ettikçe, bu eğilimin tersi yönündeki merkeziyetçi eğilimlerin galebe çaldığını görmekteyiz. Bunun en güzel örneği, Prof. Hirsch'in önerisiyle, 3460 sayılı Yasa bütün yetkileri müesseselere, yani fiilen fabrikalara aktarmak istemesine rağmen; zamanla müesseselerin yetkileri, hatta müessese müdürünün birliktçe çalışacağı ekibe alt tayin yetkileri bile, giderek kuruluşun genel müdürlüğünün yetkileri arasına karışmış; daha sonra bu yetkiler o ilgili genel müdürlükten de

koparılarak bakan'a, hatta zaman gelmiş o bakanlıktan da bazı kereler Başbakanlığa, bazı kereler Maliye Bakanlığı'na kadar götürülmüş, aktarılmıştır. Bu eğilimi kırmak gerekmektedir.

1967'de Fransızların bu konuda yaptıkları bir çalışmanın başlarında yer alan bir öneriyi Türkiye için de çok geçerli görüyorum. Çünkü Fransızların kamu idaresi gelenekleri ile Türkiye'dekiler benzerlik gösteriyor. O çalışmada diyorlar ki; «İktisadi Devlet Teşekkülleri bir özerklik kürüne tabi tutulmalıdır.» Bunun anlamı, KİT'lerin bağımsız yetki ve sorumlulukları olan kuruluşlar haline getirilmesidir. Şimdi bu açıdan ülkemizdeki KİT'lere baktığımızda, bugün önümüzde son derece dramatik bir tablo var. Fiyatları hükümetçe belirlenen, personel kadroları Maliye Bakanlığı'nca saptanan, yatırımları Devlet Planlama Teşkilatı'nca tayin edilen, ücretleri de Devlet Personel Kanunu ile tanzim edilmiş bir kuruluşlar topluluğu görüyoruz. Model bugünkü şekliyle KİT'leri tamamen dışarıdan robot olarak yönetilmek istenen kuruluşlar haline getirmektedir.

DÜNDAR — Tapu dairesinden farkı yoktur.

SAĞLAM — Farkı yoktur. Son durumu ifade etmek istiyorum. Bugün bir İDT genel müdürü yurt dışına gidebilmek için Başbakanlık Dış Seyahat Komitesi'nden izin almak için aylarca beklemektedir. Acaba bu konuda ne yapılabilir? Yapılacak düzenleme ile bu temeldeki eğilimimiz kırılmadığı takdirde -ki ben kırılacağı kanaatinde değilim- yetkiler aşağıdaki müesseseler ve iş yapanlar tarafından kullanılmayacak; tepedeki kişilerin perde arkasından işletmeleri yönetme eğilimleri gene galebe çalacaktır. Bu tepede kurulan Ekonomik İşler Koordinasyon Kurulu'nun

bakanlardan, bürokratik eğilimleri güçlü kişilerden oluşmasının da önemli sakıncalar doğuracağı kanaatindeyim. KİT düzenlemesine ilişkin temeldeki fikrimi vurgulamak istiyorum. Mutlaka yetki ve sorumlulukları aşağıya indirmek için elden gelen bütün gayret sarf edilmelidir. Bu konuda Prof. Hanson'ın sözü var. Diyor ki, «Yetki delegasyonu yasa işi değil, bir yaşantıdır. Aileden başlayan, kişilerin eğitim sorunlarıyla da ilgilidir.» Bu kötümser yaklaşıma rağmen, muhakkak surette bu yetki delegasyonunu sağlamamız lazım. Yeni düzenlemede ne şekil aldığını kesin olarak bilmemekle beraber, bugünkü 440 sayılı Kanun'un getirmiş olduğu yönetim kurulu teşkilatlandırılmasının çok yanlışlıklara yol açtığı kanaatindeyim. Çünkü bugün yönetim kurulunun başkanı genel müdür, iki genel müdür yardımcısı da yönetim kurulu üyesidir.

ÖZMEN — O değişiyor galiba.

SAĞLAM — 440 sayılı Yasa'yı söylüyorum. Maalesef ilk zamanlarda çok güçlü olarak müdafaa edilmiş yönetim kurulunun bu yapısı, zamanla icra organı ile karar organını iç içe getirmiştir. Karar organı olan yönetim kurulu ile icra organı, yani hesap verecek durumundaki genel müdürlük iç içe girmiş, öyle durumlar olmuştur ki, aşağıda genel müdür yardımcısı olarak ihale kararı alanlar, yukarıda yönetim kurulu üyesi olarak bunu onaylamışlardır.

DÜNDAR — Burada bir küçük saplama yapabilir miyim? 1963'lü, 1964'lü yıllardan önce bu kuruluşların iç teamülleri, örf ve adetleri nedeniyle genel müdürleri çoğunlukla bünyeden, öyle sık sık değişmeyen kişiler arasından seçiliyordu. Fakat idare meclisi başkanları ve üyeleri bünye dışından atanıyor; genel müdür-

idare meclisi çatışması çok oluyordu. Bu sakıncayı önlemek için, buna bir tepki olarak, 440 sayılı Kanun genel müdürlüğü, yönetim kurulu karşısında güçlendirmiştir.

KİT'lerde fonksiyonel örgüt biçimi uygulanmalı, hazırlanan tasarı kamuoyu önünde açıkça tartışılmalıdır

SAĞLAM — Sayın Dündar'ın söylediklerine rağmen, yönetim kurulunun fonksiyonu yalnızca karar almak değil, aynı zamanda icrayı denetlemektir. Denetim fonksiyonu özellikle geçerlidir yönetim kurulu için. Genel müdürlüklerin mutlaka fonksiyonel örgüt dediğimiz, bütün dünyanın bildiği biçimde teşkilatlandırılmasına gidilmelidir. İşletme biliminin getirdiği ilkelere göre fonksiyonel örgütlenme şu. Söz konusu imalata dönük bir işletme ise, başlıca işletme fonksiyonları; (1) üretim, (2) finansman, (3) pazarlama, (4) satın alma -ki biz buna «lojistik» diyoruz-, (5) personeldir. Eğer işletmede yatırım fonksiyonu öne geçmişse, yatırımlar için ayrı ve geçici olarak genel müdür yardımcılığına benzer bir organ oluşturulabilir. Ama bugün bakıyoruz, bizim İDT'nin örgütlenmesi 1950'lerin, hatta 1940'ların gerisinde... İki genel müdür yardımcılığı ile, yani teknik ve idari dediğimiz genel müdür yardımcılıkları şeklinde yönetilmeleri hastalığım önemli bir nedeni. Bir idari genel müdür yardımcısı düşününüz; bir taraftan mali işlerin getirdiği tamamen apayrı daldaki kararlar önüne gelmekte, öbür taraftan satış faaliyetleri, bir diğer taraftan personel sorunları, işçi -işveren ilişkileri kendisinin uğraş alanına girmektedir.

AKGÜÇ — Sayın Sağlam, bu örgütlenme şekline bir esneklik getirilmiş, bazı İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin bünyesine daire başkanlıkları konulmuştur.

SAĞLAM — Onu da biliyorum Sayın Akgüç. Son zamanlarda bu daire başkanlıklarının da çoğaldığını görüyoruz. Yeni kademeler ihdas etmenin, emir verenle alan arasında ara kademeler yaratmanın pek fazla yararı olduğu kanısında değilim. İşletme biliminin örgütlenmeye ilişkin ilkeleri İDT'lerin içinde uygulanmalıdır. Tabii her işletmenin özelliklerine göre bazı değişiklikler, çeşitlendirmeler yapılabilir. Ben sektörel holdingler konusunda, yine tasarının ayrıntısını bilmiyorum, ancak 8 veya 9 bakanlığa bağlı İktisadi Devlet Teşekkülleri var sanıyorum. Eğer bunların bakanlıklarla ilgisi aynen bugünkü gibi devam ederse, Sayın Bulutoğlu'nun kanaatine iştirak ederek söylüyorum, tek bakanlığa bağlı şekilde örgütlenmeleri daha doğru olacaktır.

Yeni tasarımı ile kamu hizmeti ağırlığı olan kuruluşların Katma Bütçeli İdareler haline getirilmesi konusunda Sayın Dündar'ın kanaatlerinin aksine fikirler söylemek istiyorum. Katma Bütçeli İdareler şekline dönüştürülmek istenen Kamu İktisadi Kuruluşları içinde de kârlı olanlar var. İşte PTT, Devlet Demir Yolları bile zaman zaman kârlı olmuştur. Bu bakımdan ben Katma Bütçeli İdare haline getirmenin bir çözüm olacağı kanaatinde değilim. Diyebilirsiniz ki: «Bunlar 1950'den sonra İktisadi Devlet Teşekkülü oldu da eskisinden çok farklı mı oldu?» Buna rağmen bir mesafe alınmıştır. Ayrı yönetim kurullarına sahip olmaları her ne kadar beklenen yararı sağlama bile, ayrı bütçeleri, ayrı bilançoları, ayrı verimlilik ölçüleri olması yararlı olmuştur. Katma Büt-

çeli İdarelerde işletmenin düzenli işletilmesi önemlidir. Bu tip idarelerde maliyet kavramından daha çok düzenli işletme önem taşır. Oysa bazı ülkelerde demiryolları, PTT özel sektör tarafından yönetilir. Bu da gösteriyor ki, bu kuruluşlara daha esnek bir yapı verilebilmektedir.

DÜNDAR — Bu kuruluşlarda maliyet kavramı olduğunu kabul ediyorsunuz.

SAĞLAM — Şimdiki halde yavaş yavaş Katma Bütçeli İdareler oldukları dönem ile kıyasladığımızda, yavaş da olsa iyice doğru bir gidiş vardır. Bunu ben Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun yaptığı incelemelerden de tespit ettim. Bu kuruluşların devletin diğer Katma Bütçeli İdareleri gibi düşünülmesinin ve tekrar geriye 1950 öncesine dönülmesinin çok sakıncalı olacağı inancındayım. Söz konusu kuruluşlar eskisi gibi katma bütçeli olsunlar, fikri kanaatimce iyice irdelenmeden ortaya atılmıştır. İktisadi Devlet Teşekkülü olduktan sonra bu kurumların aldıkları mesafelerin ben olumlu olduğu kanaatindeyim. Bunlar da sermayelerinin % 100'ü devlet tarafından verilmiş İktisadi Devlet Teşekkülleri niteliğinde yönetilmelidir. Anonim ortaklık şeklinde değil... Bana şu eleştiriyi yöneltebilirsiniz: «O zaman piyasaya yönelik olan işletmelerle, bunlar arasındaki ayrımı kabul etmiyor musunuz?» Kabul ediyorum. Bu ayrımı getirilebilir. Bu kuruluşları, bakanlıklarla, Devlet Planlama Teşkilatı ile, hükümetle daha sıkı ilgilendirebilirsiniz. Nitekim Fransa da böyle yapmaktadır. Bu kuruluşlarla piyasaya dönük çalışacak işletmeleri tamamen farklı modellerle yönetmek doğru bir fikirdir. Ama bu kurumları, tekrar katma bütçe gibi çok geri bir modele götürmenin, biraz değişik biçimde tapu idarelerine benzet-

menin de bir anlamı yoktur, diyorum. İDT haline geldikten sonra alınan mesafe ihmal edilmemelidir.

Şimdi ben buradan giderek sözlerimi şöyle bitirmek istiyorum: Türk insanına yetki ve sorumluluk vermek gerekir. Maalesef son zamanlarda yapılan çalışmalarda özellikle üniversitede, merkeziyetçi eğilimlerin giderek ağırlık kazandığını veya bu eğilimlerin su üstüne çıktığını görmekteyiz. Merkeziyetçi eğilimin İktisadi Devlet Teşekkülleri'nin düzenlenmesinde de devam etmesi halinde, daha da başarısız sonuçlar doğabileceği kaygısını taşıyorum. Bu tür operasyondan yeterince sonuç alınabileceğini şüphe ile karşılamaktayım. Bu konuda benim bir önerim daha var: Tasarı kamuoyunda tartışılmalı, ayrıntıları ortaya konulmalı, fikirler söylenmelidir.

AKGÜÇ — Sayın Özmen, gerçi fikrinizi açıkladınız ama, tasarı ile ilgili olarak ne gibi önlemler önerirsiniz?

yeni tasarıyla KİT'ler arasında koordinasyon olanağı getiriliyor

ÖZMEN — Teşekkür ederim Sayın Akgüç. Elbetteki bugün yapılmakta olan çalışmaların getireceği bazı katkılar vardır. KİT'lerin temel teşkilatlanmasının, dünyada buna benzeyen veya bundan farklı çok modelleri vardır. İtalya'da Radyo Televizyon İtalyano ile telefon hizmetleri IRI bünyesi içindedir. Diğer bir ülkede başka türlü olmuştur. Binaenaleyh salt teşkilatlanmanın muhakkak iyiye veya kötüye götürüleceğini iddia etmek mümkün değildir. Ama bazı denemelerle belli yönde birikimler olmuşsa ve bu birikimlerden belli iyi yerlere varmak ümidi muhafaza edilebilirse, o yönde çalışmanın daha

doğru olacağını düşünürüm. Gazetelere yansıyan şekliyle düzenlemelerin bence getirdiği yahut getirmek istediği en önemli bir yenilik, KİT'lerin arasındaki bugüne kadar yok olan -gerçi 440 sayılı Yasa'da ilkesi mevcut iken işlemeyen- koordinasyonu sağlama olanağıdır. Bu koordinasyonun daha başka türlü olması halinde verimin daha iyi olacağı şüphesizdir. Koordinasyonu sağlayacak kurulun bazı yüksek devlet memurları ile bazı bakanlardan oluşması öngörülmektedir. Arkadaşlarımızın da haklı olarak işaret ettikleri gibi, bunların değerlendirilmeleri genelde politik bir değerlendirme olacaktır. Halbuki KİT'lerle ilgili, özellikle İDT'lerle ilgili değerlendirmelerde kesinlikle işletmecilikle ilgili değerlendirmelere yer vermek lazım gelir. Ama yine de bunun bir aşama olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu yeni düzenlemelerde aslında bir-iki nokta daha gündeme gelmektedir. Bunlardan bir tanesi İDT olarak fonksiyonlarını yitiren fakat ekonomide yine de varlığı mümkün olan kuruluşların ekonomiye KİT değil de başka türlü geçmelerinin olanağının ortaya çıkmasıdır. Aslında Sayın Bulutoğlu'nun da haklı olarak işaret ettiği gibi, KİT'leri sevelim veya sevmeyelim, iyi veya kötü çalışsınlar; dünyanın her ülkesinde KİT'ler vardır ve istenilmeyen ülkelerde dahi çoğu kez büyümektedirler. Ama bunun böyle olması ayrıdır; KİT'lerin daha verimli çalışması, buraya bağlanan olanaklarla daha çok üretim yapılmasını istemek için bazı önerilerde bulunmak ayrı şeydir. Elbette ki, dünyada KİT'ler gelişiyor, ama KİT'lerin işletmesine paralel olarak KİT'lerin işletmeciliği ile ilgili çok yeni modeller de deneniyor. Arkadaşlarımızın işaret ettikleri gibi, Çin'in teşebbüslerinde uygulamaya başladığı hatta tarımsal kesimde uyguladığı modeller, Macaristan'ın uyguladığı

modeller, Yugoslavya'da biraz daha başkalaşan modeller var. Bizim de KİT'lerle ilgili modelimizde, özellikle bağlanan olanaklara maksimum çıktı sağlayacak ve bunların kalitesini geliştirecek yöntemleri düşünmemiz icabeder. Bu açıdan bakıldığında, bu yeni gelen tasarıda büyük bir imkân doğduğunu söylemek güçtür. Kanımca bizim devlet düzenimizin işleyişi, bugüne kadarki birikimlerimiz, devletin eliyle, bilanço esasına bağlı diyebileceğim değerlendirmelere imkân vermedi. KİT'lerde bilanço esasına dayalı bir değerlendirme olanağını sağlamadıkça, neticeye varmamız mümkün değildir. Yine buradan başta söylediğim noktaya geliyorum. Biz işletmelerde bilanço esasına dayalı bir netice alacak formülü muhakkak bulmalıyız. Ve kanaatimce bunun kestirme yolu; oralara uygun adamlar seçmemize, o uygun adamların orada kalıcı iş görmelerine, sonuçla yüzleri gülererek veya canları yanarak ilgilenmelerine ve o elyak kişiler için oraları cazip kılacak şartları sağlamamıza bağlıdır.

AKGÜÇ — Sayın Bulutoğlu, sizin de alınması gerekli olan önlemler konusundaki görüşlerinizi rica edeceğim.

toplu sözleşmede
sendikaların rolü
sektör bazına
kaydırılmalı, yetki
kullanımı işletmenin
alt kademelerine
kadar indirilmelidir

BULUTOĞLU — Efendim, KİT'ler konusunda şimdiye kadarki yaklaşımlarda daha çok zarfı ilgilendiren önlemler alındığını söyledim. İçeriden kişilerin verimliliğe itilmesini

sağlayacak yasal veya yönetsel önlemler nelerdir? Bunlar üzerinde durmak istiyorum. Konu, günümüzde çok büyük bir önem kazanmıştır. Eski den mülk sahibi, mülkiyetinden en büyük verimi almak için, çalışmaya iter, başarısız kovar, başarılıyı alır diye düşünülüyordu. Fakat bu konuda özel kesimde de şimdi sınırlamalar çok önemlidir. Özel kesim de bu konuda eskisi kadar serbest değil. Sendikalar var. Toplu iş sözleşmelerinin getirdiği sınırlamalar var. Ayrıca büyük işyerlerinde çalışanların sayısı çok fazla. Bu nedenlerle batı sanayi ülkelerinde, özel sektörde de, işyerinde işçinin verimliliğe katkısını artıracak, işyerine sadakatini artıracak çeşitli formüller üzerinde çalışmalar yapılıyor, reformlar gerçekleştiriliyor. Bunun en basiti, kârdan işçiye pay vermek. Ama çok daha değişik formüller uygulanıyor. Japonların hayat boyu işletmeye bağlama formülleri var. Almanya'da uygulanan yönetime katılma var. İsveç'te yönetime katılmanın ileriye götürülmesi var. Kamu kesimindeki işletmelerin başarıya ulaşması için hedeflerin belirlenmesi ve bu hedeflere de en büyük etkinlikle ulaşmasını sağlayacak mekanizmanın kurulması lazım. Kamu kesiminde işletmeleri kim başarıya ulaştırır? Yönetici. En yüksek düzeydeki yönetici siyasal kişidir.

Başka kişi de olamaz. Dolayısıyla siyasal unsur da KİT'lerin yönetiminde bir zembektir. Özel sektörde başarıya sevk etmek için harekete geçen, nasıl işletme sahibi ise, KİT'lerde de siyasal kamuyu temsil eden kişi, onu başarıya götürmek arzusundadır. Fakat Türkiye'de siyasal unsur, KİT'leri siyasal yönden başarıya götürme zembereği, itilimi iyi işlememiştir. Ben bunun bir sebebini KİT'lerin çeşitli bakanlıklara serpiştirilmesinde görüyorum. O zaman KİT'lerin kendi ekonomik amaçlarının yerini, her bir bakanın ayrı ayrı

kendi seçim çevrelerinde başarılı olma amaçları almış ve bu amaçlara, KİT'lerin verimliliği çoğu zaman fe- da edilmiştir. Bunu azaltmanın yolu KİT'leri tek bir bakanlığa bağlamaktır. O zaman bir tek bakan bunu yapacak, daha az çarpıklık doğacaktır. Nitekim Fransa'da Mitterrand bakan sayısını azalttı. Bunun en önemli sebeplerinden birisi de, yeniden seçilme yatırımlarını ve israflarını bakanlar düzeyinde azaltmaktır. KİT'ler bir tek bakana bağlansa, o bakanın asıl amacı KİT'leri başarılı kılmak olduğu için, diğer amaçları ön plana o kadar getirmeyecektir. Siyasal unsur hakkında söyleyeceğim husus, KİT'lerin tek bir bakanlığa bağlanması.

Şimdi KİT'lerde çalışanların nasıl daha fazla verimliliğe itilebileceği formülleri üzerinde durmamız gerek. Burada bir önemli engel, nasıl bugün özel sektör için varsa, kamu kesimi için de vardır ve olacaktır. O da toplu sözleşme düzeni. Eğer bu düzende işçiler hareketsiz, pasif ve tamamıyla işi bir sendika başkanına, toplu sözleşme masasında terketmişlerse o derece işlerine karşı yabancılaşırlar. Onlar için iki senede bir koparılacak para ön plana geçer. Bunun için de kuvvetli olunması lazımdır. Yapılacak bir tek iş vardır: Grev. Kanaatimce burada da çok önemli sorunlar yatıyor. Sadece kamuda değil, özel sektör için de. Yeni kurulacak modelde, toplu sözleşmede sendikaların rolünü mümkün olduğu kadar sektör bazına kaydırmak ve işletmelerde çalışma şartları hakkında görüşmeleri ise işçilerle kendi patronları arasında ilişki haline getirmek lazım. Açıkçası bu alan ikiye ayrılmalı: (1) Sektördeki minimum ücret görüşmesi, ki bu sektör çapında sendikaların işi olur. (2) İşletmenin içinde iş şartlarının belirlenmesi, başarının ödüllendirilmesi, temel ücrete ilaveten verilecek başarı ödüllerinin saptanması, işçilerle işletme yöneti-

minin diyaloguna bırakılmalı. Üretimi doğrudan doğruya yapan işçi olduğuna göre, başarıdan pay aldığı takdirde israfları önleyebilir, kaytarıcıları arasına almaz, ekipten atar. Çok gerçekçi düşünmek lazım. İşçi menfaatini arayan kişidir. Aynı zamanda işçi, kanaati sorulduğu zaman, görüşü alındığı zaman daha verimli olan kişidir. Hem maddi açıdan böyle, hem de haysiyet ve itibar açısından böyle. İkisi de verildiği zaman, işyerinin içinde bir verimlilik artışı zembereği kurulmuş olur ve bununla çok büyük sonuçlar elde edilebilir. Sanırım Japonlar bunda başka bir yöntemle çok başarılı oldular.

İşyeri barışı için ve işyeri verimliliği için yeteri kadar kafa yorulduğuna sanmıyorum. Bu sözlerimi kamu kesimine özgü olarak da ileri sürmüyorum. Özel sektörün de bu sorunu vardır ve çok büyük özel sanayi işyerlerinde sorun kamu kesiminden farklı değildir. Özel kesimde de işyeri verimliliğini, başarıda ödüllendirmeyi ve başarısızlıkta ceza görmeyi sağlayacak çalışma şartları gerçekleştirilmelidir. Toplu sözleşme düzeninde buna özellikle ağırlık verilmelidir. Türkiye'nin KİT'lerine çok yakın olduğunu söylediğimiz Sovyetler Modeli'nin de en eksik tarafı bu. Aşırı derecede merkezleşmiş oluşu... Sayın Sağlam çok iyi ifade etti. Bizim bürokratik geleneklerimize göre, böyle yetki daima tepede toplanır ve aşağıdan yukarıya doğru hep gider. Yetki kullanımını alt kademelere indirmek lazım. Ve işyerindeki müdüre kadar indirdikten başka, yetkileri ondan da aşağı işçilere kadar indiren, özellikle üretimle ilgili konularda işçilerin görüşlerini almaya, onların haklarını sağlamaya yönelik bir dizi reform yapmak lazım. Bu gerçekleştiği takdirde, ben kamu kesiminde verimin çok büyük ölçüde artacağını sanıyorum. Ve bunun sadece basiretli bir tacir gibi yönetilmesi gere-

ken KİT'lerde değil, kamu görevi üstlenmiş olanlarda da başarının bir anahtarı olduğuna inanıyorum.

AKGÜÇ — Sayın Dündar, alınması gerekli önlemler veya getirilmesi öngörülen model konusunda ekliyeceğiniz görüşleriniz var mı? Sayın Sağlam, Fransa'daki bir çalışmadan esinlenerek, «KİT'lerde bir özerk-

Dr. Öztin AKGÜÇ

lik kürü yapmak lazımdır.» dedi. Zihniyet meselesi üzerinde durdu. Zannediyorum ki, KİT'lerde üst kademe yöneticilerinin atanması önemli. Bunların yöneticileri nasıl atanmalı? Bu konuda yöntem ne olmalı?

üst kademe yöneticinin atanması kadar değerlendirilmesi de önemlidir, sonuçlar kamuya açıklanmalıdır

BULUTOĞLU — Yöneticilerin atanmasında ben Bakanlar Kurulu'nun aleyhindeyim. Bir kişi sorumlu olmalı.

DÜNDAR — Yöneticilerin sadece atanması değil, hem atanması hem değerlendirilmesi önemli. Sayın Bulutoğlu'nun hiç değilse tek bir bakanlığa bağlanması sözünün altını çizerek, bu noktaya varmak istiyordum. Yeni tasarıma hükümet - KİT ilişkisinin nasıl kurulduğunu bilemiyorum. Gene bakanlıklara veya bakanlara bağlılık söz konusu ise, buna karşı olduğumu hemen belirterek söze başlamak istiyorum. 440 sayılı Kanun'da dahi «bağlılık» terimi kullanılmamıştır. Aşlında KİT'ler özerk kuruluşlardır. İdari yönden ilgilendirme yapılmıştır. KİT'lerin bir veya birkaç bakanlığa bağlanması kesinlikle olmamalı, bağlılık terimi tasarıda yer almamalıdır. Eğer bir bağlanma söz konusu olacaksa, o zaman benim tercihim başbakandır. Ama kuralları baştan tespit edilmek kaydıyla. Bu kurallar atamadan başlar. Atama için 3460 ve 440 sayılı Kanunlar bazı kriterler getirmiştir. Ama çok yaygın olan bu kriterler, bugün için artık geçerli olmaktan çıkmıştır. Bunu geliştirmek lazımdır. Aranılacak nitelikler arasına tecrübeyi, geçmişteki başarıları katabiliriz. Deriz ki mesela; «Bu kuruluşlarda görev alabilmek için asgari şu kadar yıl çalışmış ve şu kademelerden geçmiş olmak gerekir.» Artık mucize adamlar beklemiyelim, üst kademelere yapılacak atamaları kurallara bağlıyalım isterim.

BULUTOĞLU — Yalnız bir bakan mı, yoksa bakanlar kurulu mu atamayı yapсын?

DÜNDAR — Bakanlar kurulu ile ilgisi yok. Atamayı bir bakan onaylayacaktır.

BULUTOĞLU — Ben bakanlar kurulunun bir sakıncasını söyleyeyim. Özellikle koalisyon hükümetlerinde atama yapmak veya görevden almak, büyük sorun yaratıyor.

DÜNDAR — Taviz olacaktır. Bi-

raz önce bahsini ettiğimiz, halkın temsilcilerinin de katılacağı genişletilmiş bir kurula atama konusunda esas namzetleri gösterme yetkisini vermek lazım. Değerlendirme konusunda da, yine diyorum ki, objektif ölçüler tespit etmeliyiz. O kuruluşa verilen yatırım görevi, o kuruluşa verilen satış, üretim, kâr hedefleri, fon yaratma, borç ödemeye rasyoları; bunların hepsi objektif olarak tespit edilebilir. Yıl sonunda alınan neticelerle bunlar karşılaştırılarak değerlendirme yapılabilir, başarı notları verilebilir.

ÖZMEN — Hedeflere göre yönetim.

BULUTOĞLU — Yüksek Denetleme Kurulu bunları yapıyor zaten.

DÜNDAR — Efendim, ben bunların hem yapılmasını hem de kamuya açıklanmasını istiyorum. Yine yılbaşında, o örgütün ta başından hangi kademelere kadar gidecek isek, ücretleri belirtmek gerekir. Türkiye'nin bugünkü düzeninde, ortamında ücretleri yüksek tutmak çok zor. Bir sözleşme ile KİT'lerde görev yapacak bir yöneticiye çok yüksek ücretler verilemez. Ama gene de en yüksek devlet memur maaşından yüksek bir ücret tespit edilebilir. Ayrıca üst yöneticilere, hedeflere ulaşma koşulluyla, kârla, ciroyla irtibatlandırarak objektif ölçülere göre belirlenecek prim verilebilir. Artık, ikramiyeyi de ulufe şeklinden çıkarmak lazım. Primin bunda olumlu katkısı olabilir.

BULUTOĞLU — Seyyane de verilmeyecek.

DÜNDAR — Seyyane de verilmeyecek. Hedefleri de, verilecek primi de kamuya açıklamak lazım. Tıpkı ödenen vergilerin ilan edilmesi gibi. Bu açıklamalar orada çalışanların da denetimini temin edecektir. Yenilik olarak ben başarının halka ilan

edilmesini de ilave etmek istiyorum. Ancak bunu söylerken, yine altını çizmek istediğim çok önemli bir nokta var. Süratle devlet monopollerini ortadan kaldırmak kaydıyla. Eğer işletme monopolcü bir işletme ise, biz bu sefer kaş yapalım derken gözü çıkarırız. İşletme, çok verimli çalışmadığı halde, fiyatlarına hakim olamadığımızdan büyük kârlar elde edebilir. Prim hesabına bu durumda kârın esas alınması hatalıdır. Yöneticinin katkısı olmadan doğmuş kârdan prim verilmesi gibi bir sonuçla karşılaşırız. Sözlerimi iki yönüne vurgulayarak bitireyim. Birincisi, KİT'lere ilişkin bir nevi genel kurul fonksiyonu görecektir veya tepe organ olacak kurulu biraz genişletmek lazım. İkincisi, yöneticileri değerlendirme faktörlerinde objektif olmak, KİT'lere verilen hedefleri ve sonuçları da ilan etmek gerek.

AKGÜÇ — Efendim, Sayın Sağlam'ın da vurguladığı gibi, bu bir zihniyet meselesi. Biliyorsunuz Türk işletmecilik hayatına, iş programları veya işletme bütçeleri İDT'lerle girmiştir. Aslında bu programlarla, üretim, satış, dıssatım, yatırım, fon, kâr hedefleri veriliyor ve de kontrol ediliyor. Deneyimlerime dayanarak söyleyeyim; Maliye Bakanlığı'nda, bir Hazine genel müdürü yardımcısı başkanlığında, ilgili KİT yöneticilerinin ve DPT'nin sektör uzmanlarının katılımıyla düzenlenen toplantılarda hedefler ve alınan sonuçlar tartışılıyor. Bu uygulama bugün de devam ediyor mu bilmiyorum. Takdir edersiniz ki hedeflerin belirlenmesi, sonuçların değerlendirilmesi daha yüksek düzeylerde yapılsın ki, etkili olabilsin. Yineleyeyim, bu bir anlayış meselesidir; ilgili bakanların, hükümetlerin KİT'lere bakış açısı burada çok önemlidir. KİT'leri benimsemiş, onlara inanmamış, ancak kendi nüfuz alanlarını genişletici bir araç

olarak görmüş bakanlarla bu sorunun çözümü çok zordur.

SAĞLAM — Hatırdı kalması için söylüyorum. Neden Kamu İktisadi Teşebbüsleri genel bütçe içerisinde yer almaz? Çünkü mal varlıkları devlet mal varlığı dışına çıkartılmış bir kamu mal varlığıdır. Ve bu mal varlığının yönetimi yönetim kurullarına devredilmiştir. Sorumluluk mercii esas itibariyle yönetim kurullarıdır. Ne ya-

zık ki hiçbir iktidar döneminde yönetim kurullarına üyelik seçimi yeterince önem taşımamıştır. Meselenin temelinde yönetim kurulu üyelerinin son derece dikkat ve itina ile seçilmesinin önemini belirtmek istiyorum.

AKGÜÇ — Teşekkür ederim.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 21 Nisan 1983 tarihinde yapılmıştır.

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve iş çevrelerinin beklediği yapıt.

Fiyatı : 500.— TL

İsteme Adresi :

**Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4 Cağaloğlu - İstanbul
Telefon : 26 34 11**

Not : Ödemeli postalamı yapılmaz. PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kitap bedeline 65.— TL tutan pul parasını ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir.

Kitapçılar için Genel Dağıtım :

GE - DA

Farklı, güvenceli ve seçkin hizmet anlayışı HİSARBANK'ta

Türk bankacılığında HİSARBANK'ın bugün ulaştığı yer,
bu hizmet anlayışının belgesidir.
HİSARBANK, hep sizler için var oldu.
Size, farklı ve güvenceli hizmet vermek için...
HİSARBANK, kendine özgü bu hizmet anlayışını
gerçekleştirmekle gururludur.

**HİSARBANK farklı, güvenceli
ve seçkin hizmet kalesidir.**

HİSARBANK

"Kale gibi banka"

BANKACILIK

Ticaret (ya da Mevduat) Bankacılığı

MEHMET TOPÇU

A - Genel Olarak Ticaret (ya da Mevduat) Bankacılığı

TİCARET bankaları; tarihi bakımından en eski, en büyük ve diğer mali aracı kurumlara göre aktif ve pasifi daha fazla çeşitlilik gösteren mali aracı kurumlardır. Ticaret bankaları başlangıçta yalnız kısa vadeli ve çeke tabi mevduat toplamışlar ve bunlarla iş hayatının çok kısa vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Ticaret bankacılığının kısa vadeli kredinin dışında kredi veremeyeceği görüşü de zamanla değişmiş bulunmaktadır. Bugün ticaret bankaları her türlü mevduat toplayan ve bunları kısa vadeli kredi yanında, orta ve uzun vadeli kredi olarak da veren, iş bankacılığının konusunu teşkil eden iştirakçilik uygulamasına el atan, müşterilerin birçok hizmet ihtiyaçlarını yerine getiren ve sermaye piyasası işlemlerini yapan kuruluşlar olmuşlardır.

İki önemli noktada ticari bankalar diğer mali aracı kurumlardan ay-

rılmaktadırlar. Bunlardan birincisi, ticari bankalar çeke tabi mevduat toplamaları nedeniyle kaydi para yaratırlar. Dolayısıyla ekonomide parasal ödemelerin yapılmasını sağlarlar. İkincisi, ticari bankalar diğer aracı kurumlara göre aktif ve pasifini daha fazla çeşitlendiren mali aracı kurumdur. Hayat sahalarına el attıkları mali aracı kurumları ya çok geride bırakmaktadırlar; ya da önemsizleştirmektedirler. Gerçekten, ticari bankalar bugün her türlü mevduat toplayan ve birçok işi bir arada yapan mali aracı kurumlardır.

B - Ticaret Bankacılığının Bellibaşlı Avantajları ve Günümüzdeki Başlıca Sorunları

Ticaret bankalarının diğer mali aracı kurumlardan daha fazla gelişmiş olmalarının iki önemli nedeni vardır. Bunlar; (1) her çeşit mevduat toplamaları, (2) aktif yapılarını çok çeşitlendirmiş bulunmalarıdır.

Bunlardan birincisi, ticaret bankalarının kaynaklarını toplumun gelir

ve ticaret hacmine göre artırmalarını sağlamakta; ikincisi ise, riski dağıtmalarını imkân dahilinde sokmakta ve birçok işin bir arada yapılmasının verdiği avantajdan istifade etmektedirler.

Ticaret bankaları günümüzde halkla en fazla ilişkide bulunan bankalardır. Kalkınma ve yatırım bankaları için geniş bir teşkilâta sahip olmak önemli olmadığı halde; mevduat bankaları bakımından hizmeti müşterinin ayağına götürmek ve en küçük paraları kendilerine çekmek için şube ağının genişletilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Sistem içinde önemli bir yer tutan mevduat bankaları şube ağı geniş olanlardır. Bu durum Türkiye örneğinde açıkça görülmektedir. Şube sayısı tek ölçü olmamakla beraber, çok önemli bir değeri haiz bulunmaktadır. Perakende bankacılık, ticari bankacılığın en önemli hususiyetini teşkil etmektedir.

Özetle, ticaret bankaları büyüye-bilmeleri için şube teşkilâtlarını genişletmek zorundadırlar. İşte ticaret bankacılığının zayıf yönü de buradan başlamaktadır. Yani ticaret bankaları, bir yandan çok sayıda şube açarak ekonomide büyük bir güç haline geldikleri halde, diğer taraftan bu durum kaynakların sabit maliyetini de artırmaktadır. Hele, ekonomide faiz rekabeti yoksa, ya da faiz oranları piyasa faiz oranının çok altında ise, bu durum çok daha önemli olmakta, ticaret bankalarının sabit masrafları ödenen faizleri geride bırakmaktadır. Bütün bunlar, enflasyonist ortamlarda, ticaret bankacılığının mali aracılık fonksiyonlarını yapabilmelerini güçleştirmiş bulunmaktadır. Bu durumda ticaret bankacılığı ağır ve aksak yapısı ile mevduat müşterisi

ile kredi müşterisinin menfaatlerini birlikte dengeleyememe durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı ticaret bankacılığı için günümüz koşullarında (yüksek enflasyon oranlarının mevcut olması halinde) iki seçenek söz konusudur: (1) Ya geniş çapta kompüter kullanmak suretiyle sabit masrafları asgariye indirmek ve dolayısıyla elektronik bankacılığa geçmek zorundadır. (2) Ya da, yok olmak veya önemsizleşmek tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Gerçekten yukarıdaki durumlar, başta ABD bankacılığı olmak üzere günümüz dünya bankacılığında yaşanmaktadır. Günümüzün enflasyonist ortamında bankalar artık çeke tabi mevduata da ekonomi prensiplerine uygun olarak faiz vermek zorunda kalmaktadırlar. Bunun örnekleri ABD'de NOW (*) hesapları ile görülmüştür. Artık ABD'de bankalar; çekli hesaplarla, müşterilerine vezne hizmetleri yaptıklarını ve dolayısıyla faiz ödememeleri gerektiğini söyleyememektedirler. Zira, kaybedilen faiz bu tür hizmetlerin karşılığını çok geride bırakmaktadır.

Yakın gelecekte, Türk ticaret bankaları da ticari mevduata faiz ödemek zorunda kalacaktır. Zira yüksek faiz hadlerinde, muamele ve ihtiyat saiki ile tutulan para talebi bile faize karşı elastikidir.

C – Mevzuattaki Anlayış Değişikliği

Günümüzün ticaret bankacılığını düzenliyen mevzuat hükümleri, 1920 ve 1930'lu yılların acı tecrübelerinden esinlenerek oluşturulmuştur. Gerçekten, yalnız ABD'de yukarıda bahsedil-

(*) Çek ve tasarruf hesaplarının fonksiyonlarını birlikte gören ve faiz getiren yeni bir hesap türü.

len yıllarda 15 binden fazla banka batmıştır. Bu bakımdan, halkın tekrar bankacılığa güven duyması için mevzuat ağı buna paralel olarak oluşturulmuştur. Oluşturulan bu mevzuat ve kurumlar görevlerini yapmışlardır. Ancak, ticaret bankaları güven yanında kâr da etmek zorundadırlar. Devamlı zarar eden bankaların halkın güvenini de zedeleyeceği şüphesizdir. 1930'lu yılların mevzuatı ise günümüz koşullarında bankaları sıkıca bağlayan ipler gibi gösterilmektedir. Bununla ilgili olarak, batıda çok sık karikatürler bile yayınlanmaktadır. Bu bakımdan ABD bankacılığında eskiden getirilip günümüz koşullarına uymayan hükümleri kaldırmak yönünde eğilimler ortaya çıkmıştır. Bundan Türk bankacılığının da etkileyeceği tabiidir. Hatta etkilenmiştir bile... Belli bir dönem faizlerin serbest bırakılması ve bankacılık üzerindeki yüklerin devlet bütçesinin el verdiği ölçüde azaltılmaya başlanması bu anlayışın sonucudur. Aksi halde günümüzde mevduat bankacılığının görevlerini yapabilmesi imkânsızdır.

D - Türk Ticaret Bankacılığının Kendine Özgü Sorunları

Türk bankacılığının birçok sorunu olduğu halde, bunların hepsini bir arada değerlendiren herhangi bir çalışma (bizim bildiğimiz kadarıyla) mevcut bulunmamaktadır. Tartışmalarda ise bunlardan biri veya bir kaç ele alınmaktadır. Bu durum, meselelerin tamamıyla kavranmasını güçleştirmektedir. Burada bankacılığımızın

başlıca sorunları ele alınıp kısaca işlenmeğe çalışılmıştır.

1 — Bankacılığımızın reel sektörden kaynaklanan sorunları: Firmalarımızın çoğunun enflasyonist ortamlarda kurulmuş olması ve sağlıklı özkaynak - yabancı kaynak yapısını oluşturamamış bulunmaları, bunların her türlü ekonomik ortama uyum sağlamalarını zorlaştırmaktadır. Kısaca, firmalarımızın zayıf bünyeli olarak teşekkül etmeleri, mali sistemimizi olumsuz yönde etkilemektedir.

2 — Kredi maliyetleriyle mevduata ödenen ortalama faiz arasındaki farkın çok yüksek olmasından kaynaklanan sorunlar: Bunun başlıca sebebi, devlet payları ile bankaların yüksek sabit masraflarından kaynaklanmaktadır. Çok önemli olan bu sorun, bankalarımızın işlevlerini tam olarak yapamamalarına neden olmakta ve tefecilik ile banker piyasasının gelişmesine sebep olmaktadır. Adı geçen sorunu çözümlenmeden mevduat müşterisiyle kredi müşterisinin menfaatlerini birlikte dengelemek imkânsız olduğu gibi, fonları bankalara çekip kredi müşterilerinin taleplerini karşılamak da güçleşmektedir.

3 — Bir kısım bankaların (özellikle özel bankaların) sermaye yetersizliğinden kaynaklanan sorunları: Bankaların özelliği gereği yabancı kaynakları öz kaynaklarına göre çok fazla olmasına rağmen, öz kaynak yine de çok önemli olmaktadır. Zira öz kaynak mevduatın emniyet süpürünü teşkil ettiği gibi, bankanın kârlılık ve likiditesine de önemli ölçüde faydası olmaktadır. Bankalarımızın bir kısmı bu bakımdan yetersiz bulunmaktadır.

4 — Mevduat faizlerinin isabetli tespit edilememesinden kaynaklanan

sorunlar : Ticarî mevduata faiz verilmemesi ve vadesiz tasarruf mevduatına verilecek faizin % 5'i geçememesi yanında, vadeli tasarruf mevduatına çok yüksek faiz verilmesi batı ülkelerindeki çağdaş gelişmelere ve iktisat bilimine ters düşmüştür. Bu durum, para talebini teşkil eden unsurların vadeli mevduata kayarak kaynak maliyetinin çok daha fazla yükselmesine neden olmuştur. Ancak son faiz tespiti ile, vadesiz ve vadeli tasarruf mevduatı arasındaki marjın azaltılmasını olumlu olarak karşılamak lâzımdır.

5 — Holding bankacılığından kaynaklanan sorunlar : Bazı bankalarımızın belli holdinglerin elinde olması, kredi dağılımını çarpıklaştırmakta, kredi maliyetlerini artırma konusunda tıpkı devlet payları ile banka sabit masrafları gibi etki yapmaktadır. Üstelik bankacılık piyasasına geç katılan holdinglerin yeniden paylaşım mücadeleleri, maceracı eğilimleri de beraberinde getirmiştir.

6 — Sermaye piyasasının gelişmemesinden kaynaklanan sorunlar : Ülkemizde gerçek anlamda bir sermaye piyasasının mevcut bulunmaması, firmalarımızın sağlıklı bir özkaynak - yabancı kaynak dengelerini kurmalarını engellemektedir. Başka finansman imkânlarının çok sınırlı oluşu, bankalarımızın tek taraflı işbirliğine neden olmaktadır.

7 — Kâr - zararı umursamayan ve ne pahasına olursa olsun büyümek arzusundan kaynaklanan sorunlar : İşletmecilikte büyümek uğruna kâr-zarar ikinci planda düşünülerek ufak zararlar göze alınabilir. Bu da, küçük zararların ileride kazanılacak kârlarla telâfisi mümkün olursa... Bankacılıkta kâr - zarar dengesi ile nakit

giriş ve çıkış dengesi çok önemlidir. Nihayetinde bankacılık bu iki prensibe göre idare edilir. Bir kısım bankaların, 1 Temmuz bankacılığındaki büyüme politikaları ise, hiç bir işletme planlaması kitabının yazmadığı cinsten bir büyüme politikasıdır. Bunun sonucunda bankacılıktaki zararlar büyümüştür. Unutmamak gerekir ki, sağlıksız büyümektense küçük kalmak çoğu kez daha iyi olmaktadır.

8 — Yönetim yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar : Diğer alanlarda olduğu gibi, bankacılık alanında da yetişmiş yönetici kıtlığı en büyük sorunumuzu teşkil etmektedir.

9 — Çek sisteminin gelişmemesinden doğan kaynak yetersizliği : ABD'de çekin kullanılmadığı elektronik bankacılığa geçilirken, biz henüz çek sistemini geliştirerek halkın muamele saiki ile cebinde tuttuğu paraları bile bankacılığa çekmeğe muvaffak olamamaktayız.

10 — Çağdaş teknolojik imkânları kullanamamaktan kaynaklanan sorunlar : Bu durum, sabit masrafların yeterince düşürülmesine engel olmaktadır.

11 — Etkin bir kamu denetiminin olmaması : Denetim eksikliği ve inceleme sonuçlarının zamanında ve yeterince değerlendirilememesi, verimsiz bir bankacılığın gelişmesine yardımcı olmuştur.

12 — Geçmişte, yetkililerin bankacılığa finansal açıdan değil, vergicilik anlayışıyla yaklaşmaları, sorunları ağırlaştırmıştır.

13 — Bir kısım bankalarımızın bankerlerle olan sağlıksız ilişkileri, mali sistemimizin itibar kaybına neden olmuş; bankalardaki zararların artmasına yol açmıştır.

14 — Bankacılığımızda şube büyüklüğünden çok, şube ağına önem verilmesi ve hesapsız şube açılması, kredi maliyetlerini artırmıştır. Bu bakımdan bunun engellenmesi gerekmektedir.

15 — Gelişmekte olan ülke olmamızdan kaynaklanan sorunlar: Gelişmekteki bir ülke olan yurdumuzun diğer kurumları gibi bankalarımız da ekonomik yapımızın özelliklerini taşımaktadırlar.

16 — Bankalar Kanunu'nun yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar: Ekonomik bir kanun olan Bankalar Kanunu'nun müeyyidelerinin de ekonomik olması gerekirken, ceza mahiyette olması ve bu cezaların ceza hukuku prensiplerine göre oluşturulamaması, onun yargı organlarıncı benimsenmesine engel teşkil etmektedir.

17 — Devlet otoritesinin kullanılmamasından doğan sorunlar: Bu durum belki de Türkiye'nin genel sorunudur. Şöyle ki: Çoğu kez herhangi bir konuda yeterli yetki mevcut olduğu halde, yetkiler gereği gibi kullanılmamakta ve daha fazla yetkiler peşinde koşulmaktadır. Mali piyasamızda da bunun örnekleri yaşanmıştır.

18 — Ticaret bankacılığının zaaflarından kaynaklanan sorunlar: Ticaret ya da mevduat bankaları, halkın mevduatına dayanmaları ve çok çeşitli işlem yapmaları dolayısıyla diğer finansal araçlara göre daha fazla gelişmişlerdir. Ancak çok büyük şube ağı kurmak zorunda kalmaları ve mevzuatlarının 1930'lu yılların ekonomik durumuna göre oluşturulması, onların zayıf yönlerini teşkil etmektedir. Ticaret bankaları zamanımızda ABD'de bile yaşama savaşı vermektedir.

Ancak ABD'de mevzuat konusunda serbestleştirmeye doğru bir akım vardır.

19 — Bankacılığımızın mali piyasada tekeldi, kendi içinde oligopolist olması ve gelişmiş bir sermaye piyasasının mevcut bulunmaması, onun kendisini yenilemesini tahrik edememektedir.

20 — Çağdaş gelişmeleri takip edememekten ve yeni hizmetler geliştirilememekten doğan sorunlar.

21 — Türk ekonomisinin ve dolayısıyla bankacılığımızın dışarıya yeterince açılmaması, onun gelir kazanma yeteneğini azaltmaktadır. Unutmamak gerekir ki, birçok ülke bankalarının gelirlerinin yarısına yakın bir kısmı dış işlemlerden elde edilmektedir.

Yukarıda incelenen sorunların bir kısmının iyi kavranması halinde, 1 Temmuz bankacılığında niçin yenik çıktığımızı da anlamak mümkün olacaktır.

Okurlarımıza Duyuru

**Banka ve
Ekonomik Yorumlar
Dergisi**

1983 yılında 12 sayı için :

Yıllık abone : 1.560.— TL.

Öğrenci aboneliği : 780.— TL.

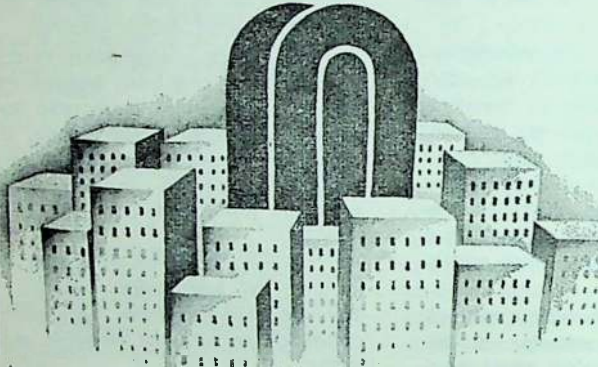
Abone bedelleri posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıda sayıları belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Türk sermaye piyasasında farklı kuruluş:

İster tasarruf sahibi
olun, ister yönetici...

Sermaye piyasasının
vermesi gereken
çok yönlü
hizmetleri size
yalnız Meban sunar.

Meban sadece bir
"borsa bankeri"
değildir.

Bu kapsamı aşar.

Meban bir
"mali kuruluş"tur.

Türk sermaye
piyasasının, ciroda
satışta, vergide
olduğu kadar
hizmette de
tek lideri
"mali kuruluş"
Meban'dır.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER
BANKERLİK VE FİNANSMAN A.Ş.
"mali kuruluş"

İstanbul
Merkez Subesi
İstiklal Caddesi,
Odakule İş Merkezi No. 288
Beyoğlu - İSTANBUL
Tel.: 45 1250 (5 hat)

Kadıköy Subesi
Rihtim Caddesi
Dorya İş Merkezi
No. 28 Kat. 3
Kadıköy - İSTANBUL
Tel.: 306087 - 98 - 89

Bakırköy Subesi
İstasyon Caddesi,
Ak İş Hanı No. 9/11 Kat. 3
Bakırköy - İSTANBUL
Tel.: 728020 - 21 - 22

Ankara Subesi
Gazi Mustafa Kemal Bulvarı,
Işığ Hanı No. 8/10
Kızılay - ANKARA
Tel.: 17 4266 - 252982

İzmir Subesi
Cumhuriyet Bulvarı,
1378 Sokak No. 4/4
Alsancak - İZMİR
Tel.: 21 47 07 - 21 47 09

"mali kuruluş" Meban.

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarı geçtiğimiz günlerde oldukça hareketli günler yaşamış bulunmaktadır. Şirketler yaptıkları genel kurallarda bir yandan kârpayı dağıtım oranlarını ilan etmişler diğer taraftan da sermaye arttırımı kararlarına ulaşmışlardır. Bu iki önemli gelişme, pay senedi fiyatlarını önemli ölçüde etkilemiştir. Nitekim Nisan ayı içinde, portföyümüzdeki pay senetlerinden sadece Koç Yatırımın pay senetleri hiçbir fiyat değişmesi göstermemiş, fakat 6 pay senedi fiyat artışı ve 38 pay senedi de fiyat azalışı gerçekleştirmiştir. Ortalama değer artışı 1383 TL olup, bellibaşlı fiyat yükselişi gösteren pay senetleri 2500 TL ile Polylen ve 2000'er lira ile de Siemens ve Sifaş'a aittir. Ortalama değer azalışı ise 1926 TL'dir. Ortalamanın üzerinde değer kaybına uğrayan pay senetlerini şöyle sıralayabiliriz : Akçimento 4800 TL, Altaş 4250 TL, Anadolu Cam 2500 TL, Bağfaş 2550 TL, Batı Anadolu Çimentoları 6000 TL, Çimsa 5250 TL, Çukurova Elektrik 3050 TL, Kartonsan 2500 TL, Koç Holding 3000 TL, Kordsa 6000 TL, Olmuk 2300 TL, Otosan 3300 TL, Pimaş 2700 TL ve Şişe Cam 2300 TL. Görüldüğü gibi bu yıl da pay senedi fiyatları, konjunktür dalgalanması olarak nitelenebilen trendi izlemişlerdir. Yani fiyatlar Mart ayı içerisinde yükselmiş, fakat dividant dağıtım kararlarının hemen arkasından (yani Nisan ayında) fiyatlar önemli ölçüde azalmıştır.

Bu gelişmenin sonunda pay senedi fiyat indeksimiz Nisan ayında 152.04 düzeyine gerilemiş bulunmaktadır. Böylece, pay senedi fiyatlarındaki yaygın ve büyük ölçüdeki değer kayıpları pazar indeksimizi olumsuz etkilemiş ve indeks Mart ayı düzeyine oranla % 7.97 gibi önemli bir ölçüde azalmıştır.

Genel kurul yaparak kâr dağıtım politikalarını ilan etmiş olan şirketlerin adları ve dağıtacakları net kârpayı oranları ise şöyledir :

Şirket İsmi	Kârpayı Oranı (%)	Şirket İsmi	Kârpayı Oranı (%)
Akçimento	50	Koç Yatırım	50
Altaş	50	Kordsa	179
Anadolu Cam	100	Koruma Tarım	110

Şirket İsmi	Kârpayı Oranı (%)	Şirket İsmi	Kârpayı Oranı (%)
Aroma	Dağıtmıyor	Lassa	10.1
Aslan Çimento	Dağıtmıyor	Olmuk	10
Bağfaş	65	Otosan	84
Baştaş	50	Pimaş	22
Batı Anadolu Çimento	400	Plastifay	125
Çelik Halat	133	Polylen	300
Çukurova Elektrik	100	Rabak	60
Ege Gübre	80	Siemens	200
Good-year	800	Sifaş	400
İş Bankası	30	Şişe Cam	104
İzocam	170	D. Döküm	Zarar
Kartonsan	120	Uniroyal	50
Koç Holding	150	Yapı Kredi Bankası	Dağıtmıyor

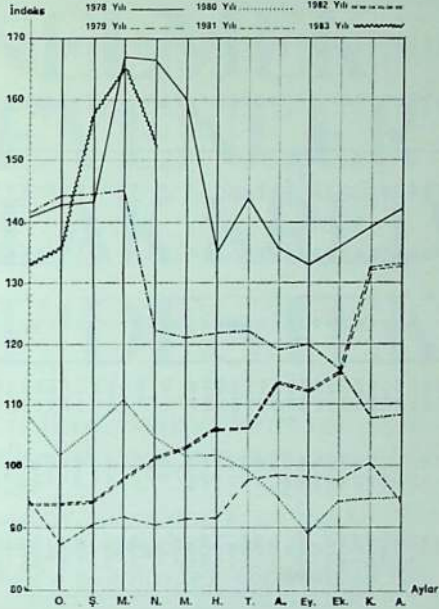
Şu anda belirlenen 32 şirketin kârpayı dağıtım oranı ortalama olarak % 125 dolayında bulunmaktadır. Kârpayı dağıtımı ile ilgili analizimizi, portföyümüzdeki pay senetlerinin tamamının kârdağıtım oranlarını saptadıktan sonra daha genişçe gelecek aylarda yapacağız. Fakat şu anda ilk yaklaşım olarak, bazı şirketlerin oldukça yüksek oranda kârpayı dağıttıklarını ve zarar gösteren şirketlerin miktarının 1981 yılı sonuçlarına oranla daha düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Son günlerde sermaye pazarında izlenen olaylardan biri, Meban Bankerlik ve Finansman A.Ş.'nin ülkemizde yaşanan banker iflosları girdabından kendisini kurtaramamış olmasıdır. Türk sermaye pazarında ciddiyeti, araştırmacılığı ve getirdiği yeniliklerle önemli bir yeri olan bu bankerlik kuruluşu da Kastelli şokunun yarattığı krizden olumsuz olarak etkilenmiş ve kişisel yatırımcılara karşı yükümlülüklerini karşılayamaz duruma düşmüştür. Maliye'den aldığı finansman yardımları ile bugüne kadar ayakta kalabilen, ancak yatırımcıların gerek faiz ve gerekse anapara alacaklarının ağır baskısı altında bulunan şirket, Anadolu Bankası'nın yönetimi ve denetimine verilmiştir. Böylece hayli büyük sayıdaki bir yatırımcı kütlesine sahip olan Beban'ın borçları Mayıs ayı içinde ilan edilecek bir program çerçevesinde banka tarafından tasfiye edilecektir. Meban'ın durumunun ve geleceğinin böylece belirlilik kazanması, uzun bir süredir paralarının akıbeti hakkında belirsizlik içinde bulunan yatırımcı kişileri

- ◆ Akılcı davranan kişi, kendini dünyaya uydurur. Akıldışı davranan kişi ise dünyayı kendine uydurmakta ısrar eder. Bu nedenle de, ilerleme tümüyle akıldışı davranan kişilerden kaynaklanır.

George Bernard Shaw

sevindirmiştir. Meban'ın borçlarını tasfiye için uygulanacak program ve itfa planlarının, kişisel yatırımcıların likidite ve kârlılıklarını dikkate aldığı ölçüde, bu yumuşak nitelikteki tasfiye operasyonunun başarısı ve yatırımcı kesimde yarattığı sevinç artacaktır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51
Şubat	96.11	118.57	120.82	114.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63	91.66	102.60	
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	

Sıra No	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000 TL)	Özermiy Sermaye (000) TL	Tahkim Yılı Karı (000) TL		Dağıtılan Kar Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1979	1980	1979	1980 (Nisn)	1981 (Nisn)	1979	1981	Nispet 1982	Suadet 1983
1	AKEMENYO	315.000	115.000	1.440	128.619	356.520	50	50	2.100	7.000	8.000	3.700
2	ALTAŞ	40.000	40.000	28.708	50.303	50.303	35	35	1.100	3.200	3.200	1.000
3	ANADOLU CAM	350.000	150.000	23.780	393.000	1.309.419	30	34	3.300	6.500	7.000	4.500
4	ARMA	200.200	60.000	38.195	3.199	z	z	z	800	1.000	1.000	600
5	ASLAN ÇİMENTO	2.296.655	2.000.000	b d	140.200	z	d	d	500	700	600	750
6	BAGFAŞ	1.000.000	650.000	b d	59.811	1.751.181	20	40	1.800	4.250	3.250	2.700
7	BASTAŞ	100.000	100.000	b d	83.385	344.600	d	110	2.350	4.250	5.600	4.750
8	BATI ANADOLU ÇİM	75.200	3.000	3.000	223.200	285.000	5	60	100	17.000	18.000	17.000
9	BURSA ÇİMENTO	189.000	189.000	41.431	297.350	391.000	37	50	3.200	5.500	6.000	4.200
10	CELİK HALALI	716.000	187.245	187.245	322.537	269.814	45	50	1.800	3.200	3.200	2.200
11	ÇİMSA	180.000	180.000	105.902	306.452	1.308.015	30	100	6.500	13.750	15.500	9.250
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	400.000	195.342	396.879	660.200	25	61	1.600	4.750	4.250	3.000
13	ECZACIBASI YATIRIM H	600.000	600.000	87.725	257.187	221.500	20	40	2.900	1.400	1.400	1.300
14	EĞE GÜBRE	400.000	400.000	160.207	346.638	82.715	30	40	1.800	3.800	4.000	3.000
15	GEÇ YER	1.400.000	650.000	795.101	1.172.005	555.300	30	58	1.600	3.800	4.000	3.000
16	GODD YEAR	81.000	81.000	b d	148.035	324.055	43	75	3.350	7.500	8.250	8.000
17	HEKİTAŞ	300.000	300.000	138.789	381.668	476.237	69	100	2.100	3.500	3.500	2.500
18	İŞ BANKASI	30.000.000	9.222.368	b d	2.878.872	380.530	40	40	2.600	3.250	4.000	5.500
19	İZOCAM	101.250	101.250	50.829	1.891.818	629.389	100	200	1.000	1.500	1.500	1.000
20	KARTONSAN	350.000	350.000	186.000	307.365	137.812	100	150	2.600	3.250	4.000	5.500
21	KAY	30.000	30.000	51.720	81.406	104.800	35	40	1.000	1.500	1.500	1.000
22	KOC HOLDİNG	600.000	600.000	b d	1.400	1.400	30	50	1.500	5.600	6.000	5.000
23	KOC YATIRIM	1.600.000	1.300.000	328.988	1.044.421	205.421	30	35	830	1.500	1.600	1.000
24	KORİSA	1.000.000	1.000.000	399.175	512.733	160.828	50	60	3.000	3.250	3.250	2.000
25	MAKİNA TARİHA	453.000	453.000	171.500	512.733	160.828	50	60	3.000	3.250	3.250	2.000
26	MARİN	3.000.000	3.000.000	647.097	904.040	z	10	70	1.000	1.150	1.200	1.000
27	MAKİNA TAKİM	250.000	250.000	141.965	141.965	z	z	z	1.500	2.200	2.500	1.000
28	MENSUÇAT SİMRAL	374.000	374.000	50.271	75.138	211.187	40	50	1.500	2.900	3.200	1.000
29	MASAS	2.000.000	2.000.000	b d	b d	z	50	60	1.950	1.500	1.500	1.000
30	MASAS	2.000.000	2.000.000	225.984	521.067	413.000	40	65	1.600	1.500	1.500	1.000
31	NİHİ ÇİMENTO	71.500	71.500	b d	742.459	47.500	82	50	11.000	19.000	19.000	17.000
32	OLUK	303.000	303.000	114.000	228.300	189.532	31	54	1.100	3.000	3.000	2.100
33	OTOSAN	1.000.000	1.000.000	111.404	381.490	180.600	40	75	1.000	3.000	3.000	2.000
34	OTOSAN	1.000.000	1.000.000	111.404	381.490	180.600	40	75	1.000	3.000	3.000	2.000
35	PİMAŞ	320.000	320.000	75.195	168.689	114.498	40	50	1.000	3.000	3.000	2.000
36	PIASTIRAY	54.000	54.000	46.944	68.221	105.294	62	50	700	1.500	1.500	1.000
37	POLYEN	150.000	150.000	b d	100.255	345.529	30	50	1.000	3.000	3.000	2.000
38	RAKAP	700.000	700.000	298.093	261.991	431.288	62	50	1.500	3.000	3.000	2.000
39	RAKAP	700.000	700.000	298.093	261.991	431.288	62	50	1.500	3.000	3.000	2.000
40	SARUVAN	600.000	600.000	104.618	159.900	155	155	160	1.000	1.500	1.500	1.000
41	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
42	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
43	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
44	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
45	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
46	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
47	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
48	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
49	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
50	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
51	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
52	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
53	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
54	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
55	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
56	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
57	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
58	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
59	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
60	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
61	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
62	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
63	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
64	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
65	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
66	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
67	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
68	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
69	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
70	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
71	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
72	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
73	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
74	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
75	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
76	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
77	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
78	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
79	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
80	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
81	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
82	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
83	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
84	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
85	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
86	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
87	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
88	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000
89	SİTİVEN	104.000	104.000	471.147	471.147	1.822.900	55	85	3.000	6.000	6.000	4.000

İHRACATA YÖNELMEK İSTEYENLER EMLAK KREDİ SİZE DESTEKTİR.

Türkiye Emlak Kredi Bankası, karmaşık dış ticaret organizasyonları içinde en güvenilir yol göstericisi ve yardımcımızdır.

İhracat ve kambiyo işlemlerinde uzman kadrosu ve Türkiye'nin her yerinden doğrudan dış ilişki kurabilen şubeleri ile emrinizde olan Emlak Kredi, teminat mektupları ile de en büyük güvencenizdir.

Dış ticarete başarınızın devamı için,
size Emlak Kredi gerek...

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

Silen, Selpak, Solo adlarıyla bilinen
ipek gibi yumuşacık, emici
kâğıt peçeteler, kâğıt mendiller,
kâğıt havlular, tuvalet kâğıtları,
temizlik kâğıtları, çocuk bezleri.
Orkidler.

Temizliğiniz, sağlığınız için.
Her bütçeye uygun, çağdaş, kullanışlı,
zaman kazandıran...

İpek Kâğıt'tan.

İPEKKAĞIT
ipek kağıt sanayi ve ticaret a.ş.

Sermaye Piyasasındaki Gelişmeler (1967 - 1981)

DR. MERAL TECER

SANAYİLEŞME çabalarının yanı sıra ekonomimizde son yıllarda gözlenen yüksek enflasyon oranları, özel sektör kuruluşlarının yatırım ve işletme sermayesi gereksinmelerini çok yüksek boyutlara ulaştırmıştır. Hızla artan fon gereksinimleri karşısında öz sermaye kaynaklarının ve banka kredilerinin, özellikle de orta vadeli kredilerin yetersiz kalması ve artan kredi maliyetleri gibi nedenlerle tahvil ihracı işletmelerin giderek daha çok başvurdukları bir finanslama yöntemi olmaktadır.

İkincil piyasada faaliyet gösteren aracı kuruluşların tahvilin gerçek verimliliğini yükselten satış uygulamaları da son yıllarda tasarruf sahiplerinin tahvile olan satışlarına hız kazandırmıştır.

1967-81 yılları arasında özel sektör tahvil ihracıları (cari fiyatlarla) «Tablo: 1»de gösterilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi incelenen dönemde 945 tertip

TABLO : 1
Özel Sektör Tahvil İhraçları (Cari Fiyatlarla)

Yıllar	Yıllık İhraç Sayısı	Yıllık İhraç Tutarı (Bln TL)	İhraç Tutarlarının Artış Oranı (%)
1967	1	5.000	—
1968	13	108.550	2071,0
1969	17	180.500	66,3
1970	33	382.000	111,6
1971	10	136.500	-64,8
1972	21	275.500	101,8
1973	44	648.875	135,5
1974	49	622.000	-4,1
1975	58	1.430.300	129,9
1976	61	1.726.000	20,7
1977	74	1.581.850	-8,4
1978	73	2.198.735	39,0
1979	127	4.866.070	121,3
1980	213	18.010.900	270,1
1981	151	15.980.835	11,3
Toplam	945	48.153.615	

tahvil çıkarılmış ve yıllık ihrac tutarı, ülkemizde tahvile finanslamanın ilk kez uygulandığı 1967 yılında 5 milyon lira iken, 1981 yılında 16 milyar liraya yükselmiştir. Son üç yıl içinde tahvil ihraclarının nominal tutarları çok yüksek düzeylere ulaşmış ve toplam ihracların % 80'i bu yıllarda gerçekleştirilmiştir.

Tahvil hacmi ilk kez 1975 yılında büyük bir sıçrama göstermiştir. Bu artış özel tahvillere rekabet gücü kazandırmak amacıyla ihrac koşullarının Merkez Bankası'nca yeniden düzenlenmesiyle meydana gelmiştir (*). 1971, 1974 ve 1977 yıllarında tahvil ihracındaki düşmenin başlıca nedeni ise, vergisiz devlet tahvilleri ve vadeli banka mevduat faizleri oranlarında o yıllarda yapılan yükseltmelerdir.

Öte yandan, yıllık ihrac tutarları enflasyona göre düzeltilerek ifade edildiğinde, inceleme dönemindeki artış miktarları çok daha düşük düzeylerde hesaplanmaktadır (Tablo: 2). Örneğin, fiyat artışlarının hızlandığı 1975-1981 yılları arasında tahviller nominal olarak on katına çıkmış görünmektedir. Oysa, enflasyona göre düzeltme yapıldığında görülmektedir ki, aynı dönemde yıllık ihrac tutarı itibarıyla % 17 gibi önemsiz düzeyde bir artış gerçekleştirilebilmiştir. 1981 yılında da % 11 oranında bir artış yerine, gerçekte % 33,8 oranında azalış vardır.

Tahvil miktarlarında nominal olarak yıldan yıla önemli artışlar sağlanmasına karşın, özel sabit sermaye yatırımlarında gerçekleştirilen artışlar daha yük-

(*) 4.12.1974 tarih ve 15085 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan T.C. Merkez Bankası tebliği.

TABLO : 2
Özel Sektör Tahvil İhracları (Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Cari Fiyatlarla Tahvil İhrac Tutarları	Fiyat Deflatörü (*) (1967 = 100)	Sabit Fiyatlarla Tahvil İhrac Tutarları	Gerçek Artış Oranı
1967	5.000	100	5.000	—
1968	108.550	104	104.375	1987,5
1969	180.500	106	170.283	63,1
1970	382.000	118	323.729	90,1
1971	136.500	144	94.792	-70,7
1972	275.500	166	165.964	75,1
1973	648.875	192	337.956	103,6
1974	622.000	222	280.180	-17,1
1975	1.430.300	264	541.780	93,4
1976	1.726.000	307	562.215	3,8
1977	1.581.850	376	420.705	-25,2
1978	2.198.735	577	381.063	-9,4
1979	4.866.070	935	520.435	63,4
1980	18.010.900	1883	956.500	83,8
1981	15.980.835	2522	633.657	-33,8

(*) Kaynak : Ticaret Bakanlığı

sek düzeylerde. Bu nedenle ihrac tutarlarındaki yükselmelerle tahvillerin yatırımlar içindeki payını arttırmak bir yana, 1968 yılındaki % 5,4 düzeyini korumak bile mümkün olamamıştır (Tablo: 3).

Tahviller kamu kesimi için de önemli bir finansman aracı durumundadır. Bilindiği gibi kamu tahvilleri, bütçe kaynaklarından geri ödenen Hazine tahvilleri ile KİT'lerin yatırımlarının finansmanında kullanılan Devlet Yatırım Bankası tahvillerinden oluşmaktadır. DYB tahvilleri esas olarak, bankalara ve tasarruflu kamu kuruluşlarına (Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu) satılırken, Hazine tahvilleri halka da sunulabilmektedir. Likiditesi yüksek devlet tahvillerine duyulan güven ve gösterilen ilgi ile, halka satılan Hazine tahvilleri tutarı, uzun yıllar özel sektörün tahvil ihraçlarından daha yüksek düzeylerde gerçekleştirilebilmiştir. Ayrıca 28.9.1979 tarihinde uygulamaya konan ve daha sonra 27.11.1982 tarihinde iptal edilen, özel şirketlerin yıllık kârlarından ayırdıkları yasal yedek akçeleri devlet tahvillerine yatırma zorunluluğuna ilişkin 32 sayılı KHK'nin de yürürlükte kaldığı sürece kamu tahvillerinin satışına olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir.

Kamu kesimince çıkarılan tahviller 1971, 1978 ve 1981 yılları dışında sürekli bir artış göstermiştir (Tablo: 4). Bu tür tahvillerin satışları tasarruflu kamu kurumları ve ticaret bankalarının zorunlu satın almalarıyla desteklendiğinden, özel kesimin tahvil ihraçlarındaki önemli artışlara karşın, genel toplam içindeki paylarında 1979 yılına kadar hemen hiç bir azalma meydana gelmemiştir. Son üç yılda ise kamu kesimi tahvillerinin toplam içindeki ağırlığı giderek azalmış ve 1981 yılında DYB'nin tahvil çıkarmamış olmasından da etkilenecek % 61,9 düzeyine kadar inmiştir.

TABLO : 3
Tahvillerin Özel Yatırımlar İçindeki Yeri

Yıllar	Tahviller (Milyon TL.)	Özel Sektör Sabit Sermaye Yatırımları (*) (Milyon TL.)	Tahvillerin Yatırımlar İçindeki Payı (%)
1968	109	1.870	5,4
1969	181	3.425	5,3
1970	382	4.220	9,0
1971	137	5.254	2,6
1972	276	7.191	3,8
1973	649	9.980	6,5
1974	622	14.899	4,2
1975	1.430	17.785	8,0
1976	1.726	19.655	8,8
1977	1.582	92.000	1,7
1978	2.199	126.100	1,7
1979	4.866	109.400	4,4
1980	18.011	379.100	4,8
1981	15.981	545.000	2,9

(*) Kaynak : DPT Yıllık Kalkınma Programları

TABLO : 4
Kamu ve Özel Sektör Tarafından Çıkarılan Tahviller

Yıllar	Hazine	DYB	Toplam	Milyon TL	Genel Toplam	Kamu Kesiminin	Özel Kesimin
						Genel Toplam İçindeki (%) Payı	Genel Toplam İçindeki (%) Payı
1968	500	1.300	1.800	108,6	1.908,6	94,3	5,7
1969	600	1.300	1.900	180,5	2.080,5	91,3	8,7
1970	600	2.000	2.600	382,0	2.982,0	87,2	12,8
1971	800	650	1.450	136,5	1.586,5	91,4	8,6
1972	4.000	950	4.950	275,5	5.225,5	94,7	5,3
1973	4.000	2.900	6.900	648,9	7.548,9	91,4	8,6
1974	6.000	3.697	9.697	622,0	10.319,0	93,7	6,3
1975	9.000	4.000	13.000	1.430,3	14.430,3	90,1	9,9
1976	12.000	8.500	20.500	1.726,0	22.226,0	92,2	7,8
1977	19.500	15.353	34.853	1.581,9	36.434,9	95,7	4,3
1978	20.000	13.678	33.678	2.198,7	35.876,7	93,9	6,1
1979	35.000	—	35.000	4.866,1	39.866,1	87,8	12,2
1980	50.000	15.000	65.000	18.010,9	83.010,9	78,3	21,7
1981	26.000	—	26.000	15.980,8	41.980,8	61,9	38,1

Kaynak : Hazine Genel Müdürlüğü, DYB, T.C. Merkez Bankası.

Başlangıçta özel sektör tahvillerinin büyük bir kısmı ana para ve faiz ödemeleri bir banka tarafından garanti edilerek halka sunulmakta idi. Son yıllarda ise, banka garantilerinin yerini holding kuruluşların ve diğer şirketlerin garantisi almış ve garantisiz tahvillerin toplam içindeki ağırlığı giderek artmıştır.

«Tablo: 5»de görüldüğü gibi, bugüne kadar en çok tahvil garanti eden ban-

TABLO : 5
Garantili Olarak Halka Sunulan Özel Sektör Tahvilleri
(Milyon TL.)

Yıllar	Banka Garantili			Şirket Garantili		Garantili İhraçlar Tutarı	Garantili İhraçların Toplam İçindeki Yüzdesi
	TSKB	İş Bankası	Diğerleri	Holdingleler	Diğerleri		
1971	35	—	26	—	—	61	% 44,7
1972	43	25	2,5	7,5	—	77,5	28,1
1973	42,8	89	36	37	—	204,8	31,6
1974	65	55	68,8	—	—	188,8	30,4
1975	20	—	7,5	—	—	27,5	1,9
1976	15	—	—	157,5	—	172,5	10
1977	25	—	30	105	50	210	13,3
1978	—	—	47	156,7	—	203,7	9,3
1979	—	—	24	842	85	951	19,5
1980	—	—	—	2.554	545	3.099	17,2
1981	—	—	—	3.155	825	3.980	24,9

kalar, Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve İş Bankası'dır. Ancak, 1975 yılından bu yana İş Bankası'nın, 1978 yılından bu yana da TSKB'nin tahvil garantisi olmamıştır. Öte yandan, 1976 yılından beri holding garantili tahvil ihraçlarında büyük artışlar kaydedilmiştir.

1967-1981 yılları arasında özel tahvillerin sektörel dağılımı incelendiğinde, en büyük payı % 28,5 ile tüketim malları sanayiinin elinde bulunduğu görülmektedir (Tablo: 6). Bu alt sanayi grubu içinde de dokuma % 13,7 ile en çok tahvil çıkaran sanayi dalıdır. Tüketim malları sanayiini, toplam içindeki payı % 28,1 olan ara malları sanayi grubu izlemekte, üçüncü sırada ise % 19,3 oranı ile yatırım malları grubu yer almaktadır.

TABLO : 6
Özel Sektör Tahvillerinin Sektörel Dağılımı
(1.1.1967 - 31.12.1981)

<u>Tüketim Malları Sanayii</u>	<u>Bin TL</u>	<u>%</u>
Dokuma	6.618.050	13,7
Gıda ve İçki	3.995.935	8,3
Dayanaksız Tüketim Malları	284.300	0,6
Dayanıklı Tüketim Malları	2.842.200	5,9
		<hr/> 28,5 <hr/>
<u>Ara Malları Sanayii</u>		
Metal	4.399.900	9,1
Çimento	293.500	0,6
Şişe ve Cam	1.048.000	2,2
Kimya (İlaç Dahil)	3.672.650	7,6
Kâğıt	497.575	1,0
Elektrik	1.909.500	4,0
Plastik	632.510	1,3
İnşaat Sanayii	1.101.610	2,3
		<hr/> 28,1 <hr/>
<u>Yatırım Malları Sanayii</u>		
Otomotiv	5.941.000	12,3
Makine ve Teçhizat	3.393.000	7,0
		<hr/> 19,3 <hr/>
Holdingleer	6.096.500	12,7
Bankalar	1.350.000	2,8
Diğerleri	4.077.385	8,5
Toplam	48.153.615	

Kaynak : T.C. Merkez Bankası

Öte yandan, «Tablo: 7»de görüldüğü gibi, bugüne kadarki tahvil ihracılarının tertip büyüklüğü bakımından önemli bir kısmı 20-49,9 milyon lira değerdedir. 1981 yılı sonu itibariyle bu büyüklükte toplam 256 tane ihrac yapılmıştır.

Özel sektör tarafından halka sunulan tahvil ihracı yıllar geçtikçe değer olarak büyümektedir. 1967-1974 yılları arasında çıkarılan tahvillerin tertip büyüklüklerinin tümü 100 milyon liradan daha az iken, 1975-1981 yılları arasında 100 milyon lira ve daha büyük değerlerde olmak üzere toplam 137 tane tahvil çıkarılmış; bunlardan 123 tanesi son üç yılda gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında 400 milyon lira ve daha yüksek değerli tahvil ihracılarına da başlanmıştır.

Özel sektör tahvillerinin faiz ve vade koşulları bakımından dağılımı da yıllar itibariyle değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler, T.C. Merkez Bankası'nın 1970 yılından bu yana zaman zaman çıkardığı tahvil piyasasını düzenleyici tebliğlerinden etkilenmiştir. Başka bir deyişle, yıllık ihracın büyük bir kısmı o sırada geçerli olan tebliğde belirtilen faiz üzerinden yapılmıştır.

Faiz oranları, enflasyona da bağlı olarak sık sık yapılan ayarlamalar sonucu % 10 - % 50 gibi geniş bir aralıkta değişmekle beraber, 1980 yılına kadar % 15 ve % 18, 1980 ve 1981 yıllarında ise % 25 ve % 28 faizli tahviller çoğunlukta (Tablo: 8).

Son yıllarda çıkarılan tebliğlerde, değişken faizli tahvil uygulaması, faiz ödemelerinin 3 ve 6 aylık kuponlara bağlı olarak da yapılması gibi faiz koşulu ba-

TABLO : 7
Özel Sektör Tahvil İhrac Değerlerinin Dağılımı

Yıllar	5 Milyon TL'den Az	5-9,9 Milyon	10-19,9 Milyon	20-49,9 Milyon	50-99,9 Milyon	100-199 Milyon	200-399 Milyon	400 Milyon TL ve Daha Fazla
1967	—	1	—	—	—	—	—	—
1968	1	6	6	—	—	—	—	—
1969	1	9	6	—	1	—	—	—
1970	6	10	9	8	—	—	—	—
1971	—	2	4	4	—	—	—	—
1972	3	8	5	4	1	—	—	—
1973	7	7	18	10	2	—	—	—
1974	6	16	15	11	1	—	—	—
1975	7	11	8	22	7	3	—	—
1976	5	10	15	21	7	3	—	—
1977	13	11	20	16	13	1	—	—
1978	8	9	20	21	9	4	2	—
1979	7	11	26	45	27	10	1	—
1980	4	13	20	53	63	32	23	5
1981	5	7	17	41	28	29	19	5
Toplam	73	131	189	256	159	82	45	10

TABLO : 8
Özel Sektör Faiz İhraçlarının Faiz Oranları

Yıllar	% 15'den		% 20 - 21				% 32 - 38		% 45 ve
	Daha Az	% 14	% 15	% 18	Arası	% 25	% 28	Arası	Daha Fazla
1967	1	—	—	—	—	—	—	—	—
1968	12	—	—	—	1	—	—	—	—
1969	15	2	—	—	—	—	—	—	—
1970	15	8	10	—	—	—	—	—	—
1971	1	3	6	—	—	—	—	—	—
1972	—	2	19	—	—	—	—	—	—
1973	1	1	42	—	—	—	—	—	—
1974	1	—	48	—	—	—	—	—	—
1975	—	—	1	57	—	—	—	—	—
1976	1	—	—	60	—	—	—	—	—
1977	1	—	—	73	—	—	—	—	—
1978	—	—	—	20	53	—	—	—	—
1979	—	—	1	1	26	99	—	—	—
1980	—	—	—	—	—	132	73	8	—
1981	—	—	—	—	—	—	101	14	36
Toplam	48	16	127	211	80	231	174	22	36

Kaynak : T.C. Merkez Bankası

kımından getirilen bazı yeniliklerle tahvile yatırımlar hızlı enflasyon karşısında daha çekici kılınmaya çalışılmıştır.

Vade koşulları bakımından, 7 yıl vadeli tahviller en yüksek paya sahiptirler. 1967-1981 yılları arasındaki toplam 945 tahvil tertibinden 701 tanesi 7 yıl vadeli olarak çıkarılmıştır. 5 yıl vadeli tahviller ise (136 tane) ikinci sırada yer almaktadır (Tablo: 9).

23.7.1980 tarih ve 17056 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan tebliğ ile tahviller ilk kez kısa ve uzun vadeli olarak ikiye ayrılmıştır. Tahvillerin likiditesini yükseltmek amacıyla, satıştan itibaren kısa vadeli tahvillerde en az 1 yıl, uzun vadeli tahvillerde ise en az 2 yıl geçmiş olması koşuluyla, ana paraların itfa tablosunda belirtilen süreden önce ödenmesine ilişkin uygulamalar giderek yaygınlaşmaktadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

1970 yılından bu yana Merkez Bankası'nca miktar, faiz ve vade koşulları itibarıyla düzenlenmekte olan özel tahvil ihraçları giderek büyük tutarlara ulaşmıştır. Ancak, fiyatlarda ve yatırım hacminde yıldan yıla kaydedilen yüksek oranlı artışlarla birlikte değerlendirildiğinde görülmektedir ki, tahvil yoluyla finanslama özel sektör kuruluşlarının uzun vadeli fon kaynakları içinde, banka kredilerinin bir alternatifi olarak, henüz önemli bir yere sahip değildir.

Tahvilin sermaye kaynakları içinde ağırlığının artması, mevcut yasal hükümler çerçevesinde, kuşkusuz öz sermaye tabanında zorunlu genişletmelerin yapılmasına bağlıdır.

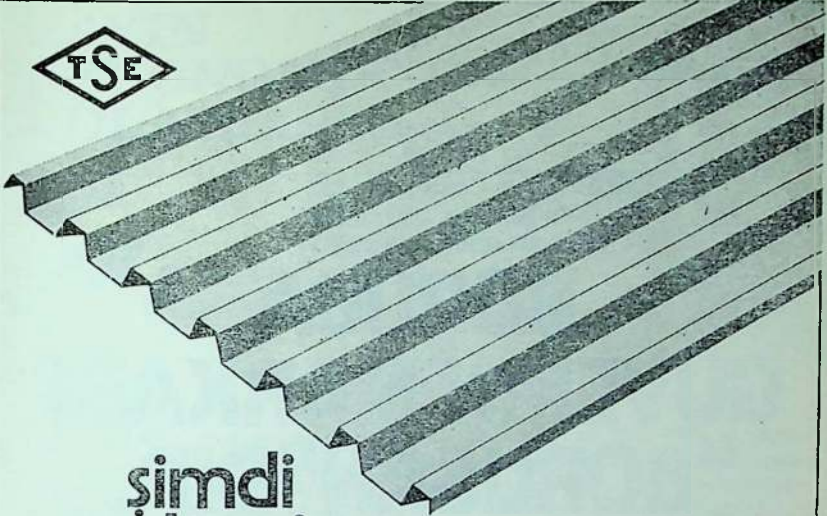
Öte yandan, ülkemizdeki tahvil satışlarında küçük tasarruf sahipleri en önemli alıcı grubunu oluşturmaktadır. Yüksek enflasyon oranları nedeniyle de, tahvillerin likidite derecesinin yatırımcıların tercihleri üzerinde büyük bir etkisi vardır.

Çoğunlukla 7 ve 5 yıl vadeli olarak çıkarılan tahvillerin, 1975 yılından bu yana benimsenen uygulamalarla, satıştan sonra en az 1-2 yıl geçmesi koşuluyla istenildiği an paraya dönüştürülmesi, faizlerde miktar ve ödeme dönemleri bakımından getirilen yenilikler ve aracı kuruluşların taahhütlü satış işlemleri, tahvillerin likiditesini ve verimliliğini yükseltme amacına yöneliktir. Ancak, bütün bu uygulamalarla yıllık ihraçlarda gerçek olarak yeterince artış sağlanabildiğini söylemek güçtür.

Dolayısıyla, mevcut ekonomik koşullarda sınırlı tasarrufların tahvil alanına kayması isteniyorsa, sermaye piyasası yasasında da yer almamış bulunan endeksli tahvil türünün, batıdaki örneklerine uygun şekilde, öncelikle ele alınmasının satışlara yeni boyutlar kazandıracığı inancındayız.

TABLO : 9
Özel Sektör Tahvil İhraçlarının Vadeleri

Yıllar	2-4 Yıl	5 Yıl	6 Yıl	7 Yıl	8 Yıl	9 Yıl	10 Yıl	10 Yılden Daha Uzun
1967	—	1	—	—	—	—	—	—
1968	1	6	—	2	—	—	4	—
1969	—	5	2	7	—	—	3	—
1970	—	8	2	20	2	—	—	1
1971	—	2	2	6	—	—	—	—
1972	—	—	2	17	2	—	—	—
1973	2	2	1	34	3	—	1	1
1974	—	6	1	39	—	1	2	—
1975	—	13	1	37	2	—	5	—
1976	—	19	1	36	3	—	2	—
1977	—	15	—	47	—	—	1	1
1978	—	14	—	56	—	1	2	—
1979	—	15	—	104	2	1	5	—
1980	8	17	1	181	2	—	3	1
1981	21	13	1	115	—	—	1	—
Toplam	32	136	14	701	16	3	29	4

şimdi alüminyum daha kârlı çözüm

Çatı cephe ve tavan kaplamasında
en fazla malzeme tasarrufu sağlayan
yüksek mukavemetli 3004 alaşımını
sizler için geliştirdik.

nasas-trapez 3004

NASAS
ALÜMİNYUM SANAYİİ ve TİCARETİ A.Ş.

MERKEZ:	ANKARA BÜRO:
Düyükdere Cad. No: 48 Mecidiyeköy-İstanbul	Güniz Sok. No. 29/5 Kavaklıdere-Ankara
Telefon: 66 33 00	Telefon: 28 15 06 - 28 14 54
Telex: 26 140 Almc-TR	Telex: 43 245 Alan-TR

BORUSAN 25. Başarı Yılında
uluslararası bir marka
olmanın onurunu yaşıyor.

BORUDA GÜVENİN MARKASI "BORUSAN" DIR.

BORUSAN, yaşamın ve endüstrinin
ayrılmaz parçasıdır.

Gaz, elektrik, su, ısı tesisatlarında,
konstrüksiyon, doğrama, çau,
cephelerde, otomotiv, bisiklet,
motosiklet yapımında, inobilyada,
ev araçlarında, çelik doğramada,
kimya, ilaç, gıda, kağıt, süt,
meşrubat ve diğer endüstrilerde
taşıyıcı ve iletici
olarak BORUSAN
"temel ürün" dir.

BORUSAN; su ve gaz boruları,
sanayi boruları,

kondansör borular, profil borular,
paslanmaz çelik borulur,
yassı çelik ürünler,
düz ve oluklu galvanize saçlar,
metal kaplı bantlar
dahil olmak üzere
366 çeşit ürünü ile
hizmet vermektedir.

 BORUSAN

Meclisi Mebusan Caddesi BORUSAN Binası NO 523-533 Salihpazarı - İstanbul
P.K. : 127 Karakoy Tel: 44 87 50 - 9 hatlı Satış Tel: 45 10 90
Telex: 24190 lris tr./24566 bıs n. tr.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Genel Manzara

GEÇTİĞİMİZ dönemin genel manzarası, ekonomik olayların mali konularda toplandığını göstermektedir. Mali konulardaki ağırlık, «Servet Beyannameleri»nin yenilenmesi ve 1978'den bu yana yıllık gelir Vergisi veya Kurumlar Vergisi beyannamesi vermeyen mükellefin «Özel Pişmanlık» müessesesi adı altında kusurlarının affı ile ilgilidir.

Bu uygulamanın amacı, açıkça beyan edilemeyen «kara para»nın resmen ortaya çıkarak vergiye tabi hale gelmesi ve mükellef olduğu halde gereğini yapmayarak Maliye kayıtlarına girmeyenlerin, resmi kayıtlarla tesbit edilmelerinin sağlanmasıdır.

Bu uygulamalara mali af denmesinin sebebi, mali bakımdan kusurlu, hatta suçlu olanların kusur veya suçlarının affedilmesidir. Ancak, mali kusuru olmayan ve hatta kendi ölçüsüne göre doğru beyanda bulunmasına rağmen «takdir» dolayısıyla mali cezaya uğrayanların, affa uğrayanlar yanında maruz kaldıkları haksızlığın cevabı bulunmamaktadır. «Nasil olsa af çıkar!» diye, yeni kusurların veya suçların teşvikine yol açılmamış olması, dileğimizdir. Mali konulardaki affın yanında belirtilmesi gereken diğer bir af konusu da «İmar Affı» adı ile nitelenen, imar ve gecekondulu mevzuatına aykırı olarak yapılan yapılara ait kanunla ilgilidir.

Seçimlere ilişkin takvimin yaklaşması dolayısıyla, 12 Eylül 1980 öncesi dönemin düzensizliklerini gidermek için getirilen yeni uygulamaların amacına ulaşması ve eski düzensiz, kararsız ve güvensiz ortamı tekrar yaratmaması herhalde çok önemlidir. Bu bakımdan görülen diğer bir çaba da, ülkemizin mali konularının odak noktası olan bankacılığımızın düzenlenmesiyle ilgilidir. Bu alanda sürdürülen çalışmalar, Bankalar Kanunu'nda yapılacak düzenlemeleri ve kurtarılması gerekli şirketleri kapsamaktadır. Bu çalışmaların somut sonuçları, bu yazımızın hazırlandığı tarihe kadar belli olmamıştır.

Geçtiğimiz ayın genel ekonomik manzarasını bu şekilde belirttikten sonra, ayın ekonomik olaylarını kısaca şöyle belirlemek mümkündür :

İmar Affı Kanunu

31 Mart 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan «İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Olarak Yapılan Yapılara Uygulanacak İşlemler ve 6875 Sayılı Kanun'un Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun» veya kısaca «İmar Affı Kanunu», mevzuata aykırı olarak inşa edilmiş ve inşa halindeki bütün yapılara uygulanacak işlemleri düzenlemeyi ve bu işlemlerle ilgili uygulama esaslarının belirtilmesini amaçlamaktadır. Dört ana kısımdan ve kısımlar içinde bö-

Türkiye'de ve bütün dünyada

İhracat ve ithalat işlemlerimiz,
doviz mevzuatı ve kredi hesaplarımız ve
diğer bütün bankacılık işlemlerimiz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki
birinci sınıf muhabetleri ile
işbirliği yapmak suretiyle emrinizelebilir.

Dış Temsilcilikler

NEWYORK

FRANKFURT

LONDRA

Essen, Batı Berlin,
Münih, Hamburg

AKBANK

güveninizin eseri

lümlemlerden oluşan bu kanun ile, ihtilafli imar durumlarının kısa bir zamanda sonuçlandırılması beklenmektedir.

Kamu Alacaklarının Tahsili ile İlgili Özel Uzlaşma Tebliğleri

24 Şubat 1983 tarihinde yayınlanan «Bazı Kamu Alacaklarının Özel Uzlaşma Yolu ile Tahsili Hakkında Kanun»la ilgili 5 tebliğ yayınlanarak, adı geçen kanunun uygulanmasına açıklıklar getirilmek istenmiştir.

Bilindiği gibi kanunun amacı gerek «kara para»yı ortaya çıkararak vergilenebilir hale getirmek, gerekse yıllardan beri süren ve biriken mali anlaşmazlıklar dosyalarını ortadan kaldırarak temiz bir dönemin başlamasını sağlamaktır.

Söz konusu kanuna ilişkin 1 ve 2 Seri No.lu Özel Uzlaşma Tebliğleri, 22 Mart 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Seri No. 1 Özel Uzlaşma Tebliği, kanunun kapsamı ile ilgili birinci maddenin uygulanmasına açıklık getirmektedir. Seri No. 2 Özel Uzlaşma Tebliği, servet beyanlarının yenilenmesiyle ilgili onikinci maddeyi açıklamaktadır. Bu açıklamalar, servet beyanı vermek durumunda olanları, servet beyanlarının yenilenme süresini (Bu süre 15 Nisan 1983'de sona ermiştir.), servet unsurlarında değerlemeyi, blokaja tabi servet unsurlarını, tahakkuk ve ödemeyi, eski servet beyanlarının iadesini kapsamaktadır.

3 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Seri No. 3 Özel Uzlaşma Tebliği, Seri No. 2'de yer alan bloke edilmeyecek ve edilecek değerler hakkında ek açıklamalar getirmektedir. Seri No. 4 Özel Uzlaşma Tebliği de 3 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış olup, vesikasız emtia, sabit kıymet ve demirbaş beyanı hakkında açıklamalar yapmaktadır.

6 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Seri No. 5 Özel Uzlaşma Tebliği, kamu alacaklarının tahsili ile ilgili kanunun özel pişmanlığa ilişkin beşinci maddesini açıklamaktadır. Bu tebliğe göre Ağustos 1983'e kadar müraaat ile özel pişmanlık müessesesinden yararlanmak imkânı getirilmiştir. Tebliğde, özel pişmanlıktan yararlanacak mükellefler, indirimler, geçmiş yıl zararları, yıllara sarı inşaat işleri, artırılan matraha uygulanacak vergi nispeti (Gelir Vergisi'nde % 40, Kurumlar Vergisi'nde % 50) ve ödeme zamanı, yararlanma şartları ve diğer hususlar yer almaktadır.

Gümrük Kanunu'nda Bazı Değişiklikler Yapıldı

20 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir kanunla, 1615 sayılı Gümrük Kanunu'nda bazı değişiklikler yapılmış ve bu kanuna bir madde ilave edilmiştir. Yapılan bazı önemli değişiklikler özetle şöyle belirtilebilir:

Çıkış tabirinin tarifi, ödeme mükellefiyetinin başlangıç tarihi, vergiye esas olan tarife, vasfı değişen eşya, tek ve maktu tarife, yolcu beraberliği eşya, gümrük kapıları ve yolları, kısıntılar, yasaklamalar, sahte menşeli eşya ve zarflar, sundurmaya konuş, bekleme süresi, eşya menşeinin tayin ve tespiti, gümrük-

lerce alınan vergilerin ödenmesi, itiraz sebepleri, itiraz mercileri, antrepoların tarifi, fiktif antrepo, eşyanın devri, gümrüklerdeki eşyanın tasfiyesi, hükümlerin ihlali halleri, süre değişikliği.

1615 sayılı Kanun'a yapılan ilave, para cezalarıyla ilgilidir. Ayrıca Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nın altı ay içinde bir tüzük hazırlayacağı ifade edilmekte ve bu tüzük yürürlüğe konuncaya kadar yapılacak işler kanunun geçici maddelerinde açıklanmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu Denetimine Tabi Anonim Ortaklıklar Açıklandı

2 Nisan 1983 tarihli Resmi Gazete'de, Sermaye Piyasası Kurulu'nun bir tebliği yayınlanmış ve bu tebliğe ilişik iki liste ile kurulun denetimine tabi anonim ortaklıkların isimleri açıklanmıştır. Birinci listede hisse senetleri halka arz edilmiş olan, ikinci listede ise tahvilleri halka arz edilmiş olan ortaklıkların isimleri yer almaktadır.

Montaj Sanayii Talimatı'nda Bazı Değişiklikler Yapıldı

31 Mart 1983 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir sirküler ile (Seri No. 84, SGM-83/12-13) 1983 yılbaşında yayınlanan sirkülerde ithali 31.1.1983 tarihinden itibaren yasaklanan parçaların ithal yasağı tarihi 1.7.1983 tarihine kadar uzatılmış bulunmaktadır. Bu suretle montaj sanayiinde üretimin aksamasını önlemek için tedbir alındığı anlaşılmaktadır.

Meban, Anadolu Bankası Tarafından Yönetilecek

Resmen tasfiyeye gitmeden bugüne kadar dayanabilen bankerlik kuruluşlarından Meban Menkul Değerler Bankerlik ve Finansman A.Ş.'nde yönetimin el değiştirmesi Maliye Bakanlığı tarafından kararlaştırılmış ve yönetim görevi Anadolu Bankası A.Ş.'ne verilmiştir. Meban'ın tasarruf sahiplerine olan anapara taahhütleriyle ödenmeyen faizleri, Anadolu Bankası'nın mevduat hesaplarıyla itfa planına bağlanacaktır.

SEKA'nın Bazı Mamullerine Zam Yapıldı

SEKA'nın ürettiği bazı kâğıtların fiyatlarına 19 Nisan 1983 gününden itibaren % 5 - % 10 arasında zam yapılmıştır. Bu zamlar, gazete kâğıtları ile okul kitapları ve defter kâğıtlarını kapsamına almamaktadır. Zam gören mamuller birinci hamur ve pelür kâğıtları, normal sülfite sellülozu ve kaplık beyaz kâğıtlardır.

◆ Ön tekerler nereye giderse, arka tekerlek de oraya gider.

Türk Atasözü

Türkiye İş Bankası
yurt içi ve yurt dışındaki
her türlü bankacılık
işlemleriyle
Türk halkına,
Türk ekonomisine
yeni çağdaş hizmetler
vermeye
devam edecektir.

TÜRKİYE
İŞ BANKASI

**BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA**

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

muhtelif tip vinç esaslı ve çeşitli ağırlıklı nakliyat TELEFERİK-TELEKABLO-TELESKI
maden ihraç dozer-eksplozör-ekskavatör deniz DİKME-GERME-MANEVRA
elektrik nakilleri topraklama televizyon antenleri dikme HALATLARI
ayak koltuk yaylarında eblaklet jant TELLERİNDE
yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

YENİ YAYINLAR

NECDET DURAKBAŞA

ÇOK ULUSLU İŞLETMELER HUKUKU

KABAALIOĞLU, Y. Doç. Dr. Halûk A.; LL.M. (Columbia), LL.M. (Brüksel); İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınlarından, İstanbul 1982, xxviii + 512 sayfa, 1.000.— TL.

Sayın Y. Doç. Dr. Halûk Kabaalioğlu'nun «Çok Uluslu İşletmeler Hukuku» eseri sabırlı, vukufu bir araştırmancının ürünüdür ve Yurdumuzda sanırım alanında tek başvuru kitabı olma özelliğini taşımaktadır.

Çok uluslu işletmeler mali-ekonomik (ve hatta belki de bazan politik!) etkinlikleri ile tüm dünyada git-tikçe artan ölçüde dikkatleri üzerine çekmektedir. Bu işletmelerin hukuki yapısı ve sorunları nelerdir? Mali sorunları, vergi sorunları, buldukları ülkelerle ilişkileri nedir?

Ne gibi çeşitleri vardır? Hangi tarihsel gelişim içerisinde bugüne ulaşmışlardır? Haklarında ileri sürülen yargılar ne derece gerçeklere ya-

kındır? Uluslararası kuruluşların (Ant Paktı, AET, OECD, Birleşmiş Milletler kuruluşlarının) çok uluslu işletmeleri değerlemeleri nasıldır? Bu işletmelerin bundan sonraki gelişmeleri ve politikaları ne olacaktır, ya da ne olmalıdır?

Tüm bu soruların karşılıklarını bu değerli eserde bulmak mümkündür.

Alanındaki büyük boşluğu gide-ren bu güzel eseri kitaplığımıza kazandırdığı için Sayın Kabaalioğlu'nu kutluyor, tüm okuyucularımıza salık veriyoruz.

BATI AVRUPA ÜLKELERİNDE BANKACILIĞIN DENETİM VE GÖZETİMİ

AKGÜÇ, Dr. Öztin; İstanbul Sana-yi Odası Araştırma Dairesi Yayını No. 10, İstanbul, Aralık 1982, 223 sayfa.

Yurdumuzda Bankacılık Sistemi-nin ve bu sistemin gözetim ve denetim dahil her çeşit sorunlarının tar-

tııldığı bir sırada yayınlanan Sayın Dr. Öztin Akgüç'ün eseri konuya ışık tutuyor.

Araştırma Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ülkelerindeki bankaların gözetim ve denetim yöntemlerine ağırlık veriyor ise de, bu arada, aynı zamanda bu ülkelerdeki bankacılık sistemlerinin ana hatlarını da ortaya koyuyor.

Yazar konuyu Federal Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Danimarka, Serbest İrlanda, Yunanistan Bankacılık Sistemlerinde inceledikten sonra, bulgularını

- Kanuni Karşılık Ayrılması
- Portföy (Kaynak Kullanımına İlişkin) Sınırlamalar
- Likidite ve Ödeme Gücü, Mali Sağlamlık
- (Solvabilite) Oranlarının Saptanması
- Kredi Sınırları (Risk Dağıtım Katsayısı)
- Bankaların İştiraklerine Sermaye Yatırımı Konusunda Sınırlamalar
- Döviz Pozisyonuna İlişkin Sınırlamalar
- Banka Kredileri Üzerinde Doğrudan Kontroller
- Bankaların Para Otoritelerine Bilgi Verme Zorunluluğu
- Bankalar Hakkında Yaptırımlar Uygulanması
- Denetim Etkinliğini Arttırıcı Uygulamalar

yönlerinden karşılaştırıyor.

Araştırma,

* Merkez Bankalarının Bankacılık Sistemine Kaynak Sağlamaları ve Para Piyasalarına Müdahaleleri,

* AET Ülkelerinde Kamu Sektörünün Bankacılıkta Yeri ve Bankacılık Sisteminin Kamu Sektörü Finansmanına Katkısı,

* AET'na Üye Ülkelerin Bankacılık Sistemlerinin Uyumlaştırılması, bölümleri ile son buluyor.

Sayın Dr. Akgüç bu değerli eseri ile bankacılık kitaplığımızda bir önemli boşluğu doldurmuştur. Eserini okurlarımıza gönülden salık veririz.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1982 yılı cildi :	1.500.— TL
1981 yılı cildi :	1.000.— TL
1980 yılı cildi :	700.— TL
1979 yılı cildi :	600.— TL
1978 yılı cildi :	500.— TL
Önceki yıllar :	400.— TL

İSTEME ADRESİ :

Çatalçeşme Sokak No. 17/4
Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY
Tel: 66 22 15 Telex: 26 490 enas tr 26 139 pima tr.

"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.

Sekerbank 5000 kat büyüdü

30 yılı aşkın tecrübenin dinamik aşaması bu...
Yaşlı ve yorgun değil, tecrübeli ve dinç...
13 Milyar sermayesiyle simgelenen güvenceyi
hak eden bir banka oldu Şekerbank.
30 yılda 5000 kat büyüdü...
İhracatçısına, çiftçisine,

sanayicisine ve bütün tasarruf sahiplerine
şimdi yepyeni bir kucak açtı... Gelin
bir göz atın 1 Milyon çiftçinin toprağını
bağladığı, Türkiye'de her 45 kişiden
birinin ortak olduğu bankaya...
Buyuk Şekerbank'a...

Şekerbank

sermayesi 13 milyar

Yurtta iyi, dünyada iyi.

Çağımızda, her ülkenin bir ayağı
mutlaka yurt dışında olmak zorunda:

Dünyadan sağlanması kaçınılmaz
petrol, teknoloji vb. kaynaklar için
gerekli para, yine dünyayla iş yapılarak
kazanılıyor...

Bu nedenle, Pamukbank, bir yanda
dünyaya açılarak ülkemize para kazandıran
Türlere destek oluyor; diğer yanda,
dünyadan kaynak sağlanması gereken
kuruluşlarımızın dünyadaki teminatı oluyor:

Gücü ve büyüklüğüyle, dinamizmiyle,
dünya bankacılığını bilmesiyle...

Dünyayı kendine hedef seçen Pamukbank'ı
siz de, huzur içinde, kendinize banka seçin.
Kazanın, ülkemizi kazandırın.

PAMUKBANK
İ Y İ B A N K A D I R